

D. O. VIRKHAUS
Eesti pasunakoore ja suviseid laulupidusid-päevi

Lähenevaks lauluhooajaks

SEGAKOORIDELE:

T. Vettik'u 4 segakoori laulu

Hind Lauljate, Liidu liigetele 30 senti, teistele 35 senti

R. Päts'u 3 rahvalaulu segakoorile

Hind Lauljate Liidu liigetele 30 senti, teistele 35 senti

Enn Võrgu koorilaulud I

Hind Lauljate Liidu liigetele 1 kr. 15 sn., teistele 1 kr. 25 s.
Selles kogus ilmunud laulud on saadaval ka annete viisi
hinnaga 12 senti anne

J. Jürgenson'i vaimulikud sk. laulud

Hind Lauljate Liidu liigetele 60 senti, teistele 65 senti

PASUNAKOORIDELE:

R. Kull'i „Kodumaa“ — Bravour-marss

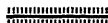
Hind kõigile orkestritele ühine — 5 krooni 50 senti

SEGAKOORILE JA ORELILE:

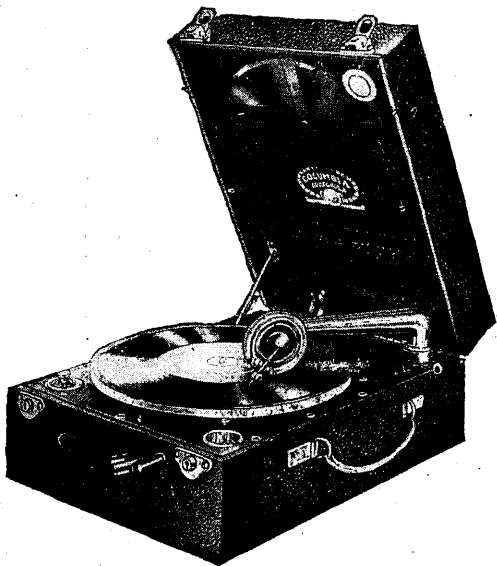
R. Tobias „Psalm 42“ (Otse kui hirm...)

Partituur eesti- ja saksakeelse tekstiga. Hind 3 kr. 25 s.

Saadaval Lauljate Liidu büroos:

Tallinn, Rataskaevu 22

COLUMBIA

KOHVER-GRAMMOFONID

Hind Kr. 85.—

milledest vabriku suvepuhkuse tõttu puudus oli, on jälle saadaval.

*

Kui Teie kodune plaatide tagavara nõuab täiendamist, kuulake GOLUMBIA plaate!

COLUMBIA plaatidel

leiate alati Teie maitsele vastava pala, pealegi on nad kõige vastupidavamad ja ilma kahinata.

TALLINN

A-S. KARL LEMBERG

VIRU T. 3

Kõige suurem valik

tiivklavereid, pianinosid ja harmooniume. Kõige kõrgema tehnilise väärtusega esimese klassi kodu- ja väljamaa vabrikutest.

Täieline vastutus.

Osamaks.

KARL JÜRGENSON

TALLINN, KUNINGA TÄN. 5. Asutatud 1880. aast.

Muusikalehe talitus ostab tagasi või vahetab uute numbrite või nootide vastu

1927. a. Muusikalehe nr. 3-da.

ETTEKAVATSEJA INIMENE ENNE OSTU TUTVUB KAUBAGA.

Meie kaupleme juba üle 30 aasta alama-
nimetatud asjadega ja võime seega Teile
pakkuda vaid kõige paremat kaupa.

Büroomasinad

Kirjutusmasin „CONTINENTAL“ on ainus
kõige moodsam masin maailmaturul. Arve-
masinad, kartoteek „ACME“ ja teised bü-
roomasinad. „OPALOGRAF“ on kahtle-
mata kõige odavam ja otstarbekohasem
paljundusaparaat. Väga kohane nootide
paljundamiseks.

Jalgrattad

nagu „WANDERER“, „SWIFT“, „HOPPER“,
„DIAMANT“ kõnelevad enese eest. Need
on üldiselt parimad maailmas, mida tõen-
dada võib igaüks kes vähegi ratast tunneb.

Õmblusmasinad

kõige kuulsamast vabrikust „MUNDLOS“.
Need masinad on kohased kõikide mõel-
davate tööde jaoks perenaisele ja amet-
meestele.

Auto-osi

ja -tarbeld ostab iga autoomanik esimesest
allikast. Eriosadest „CHEVROLETT'ile“
ja teiste ameerika autodele täielik valik.
Kuulilaagrid Inglismaa „HOFFMANN'“ te-
hasest on populaarsemad ja tugevamad
maailmas.

Nõudke katalooge ja maksutingimusi.

K/m. LIER & ROSSBAUM

TALLINN, VIRU T. 7. TELEFON 27-34.

EESTI LAULUPEOSTE ÜLDLAULUPIDU MUUSIKALEHT

Toimetus: M. Saar, prof. J. Aavik, A. Krull, R. Kull, M. Lüdig,
L. Neuman, prof. A. Topman, T. Vettik, E. Vörk ja R. Saving

Suitsetage

„Laferme“

Manon, Baar, Stella, Diva.

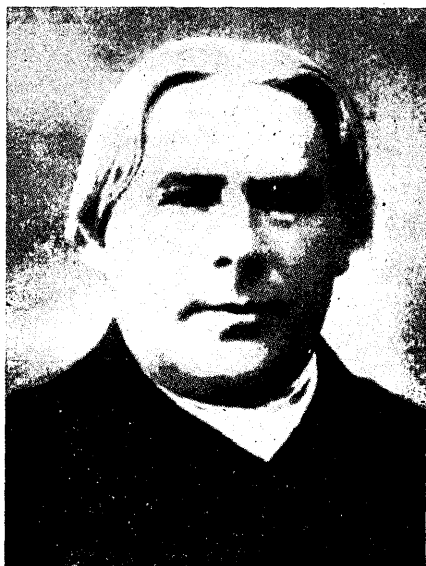
J. KARHEIDING

EESTI MÄNGUKOORIDE MINEVIKUST

Käesoleva suve juunikuul sai täis 60 aastat esimesest eesti üldlaulupeost. Eestis on peetud 1869. aastast alates üheksa üldlaulupidu, milledest laulukooride kõrval ka mängukoorid tegelastena on osa võtnud. Laul ja pillimäng on lahutamata kõikidel mele laulupidudel üksteise kõrval selsnud, — eesti rahvast vaimustanud ja tema hinge ülendavalt mõjutanud, mispärast ei ole asjata pilku heita

meie pillimängu minevikku. Omist rahvalauludest teame, et eestlased juba muist-
 sel ajal laulu kõrval pillimängu on harrastanud. Kuid nagu muistne laul ühehäälnel
 oli, samuti oli ka muistne pillimäng üksikmäng. Eesti omapäraseid mänguriistad
 nagu torupill, luik, sarv jne. on üksikmänguriistad ja esinevad suurematel rahva-
 kogumistel üksikult, igauks oma ette. Ka kannelt ei saadud meil veel käsitada,
 sest puudusid mainitud mänguriistal tol ajal metallkeeled. Meie mitmehäälnel
 mäng, nagu mitmehäälnel laulgi, on meie väljastpoolt sisse toodud ja nimelt ristiusu
 toojate kaudu, kes küll alguses üksikuid pille kirikuteenistusel ja lauluõpetamisel
 tarvitasid, kuid pärastpoole, umbes 100 aastat pärast reformatsiooni, kui mängi-
 mine ristiusutoojate agaral eestvõttel rohkem arenes, hakatakse Eestis leidma
 mitmehäälnel mängu jälgi. Iseäranis hoogu võttis pillimäng kui krahv Zinzendorfi
 eestvõttel Eestis vennaste kogudused tekkisid, kuhu Saksamaalt misjonäre saa-
 deti, kes olid tublid viiuli ja klarneti mängijad. Neid mänguriistu töid misjonärid
 Eestisse rohkel arvul kaasa ja õpetasid ka eestlasi mängima, kes teiste seas olid
 siis suures lugupidamises. Misjonäride poolt kaasa toodud mänguriistad olid
 nende oma kodune käsitöö. Pärastpoole õpetasid nad ka omi ärksamaid palve-
 vendi koduse anuma valmistamise tööriistadega — liimeister, nuga, voolmed jne.
 viiuleid valmistama ja selle tarbeid, nagu poognaid, keeli ja vaiku väljatöötama.
 Pillide mängimine edenes algul visalt. Maal vennaste kogudustes esinesid üksi-
 kud pillid — enamasti klarnetid. Linnas oli lugu siiski parem. Siin olid kodanikud
 jõukamad ja rohkem edenened. Zinzendorfi, kui nupukas mees, pani tähele, et laul
 orkestri saatel mõjub ülendavamalt palujate meeolule, sellepärast otsustas ta
 seda abinõu oma vastasutatud palvemajades tarvitusele võtta. Nii teamegi, et
 Tartu vennaste koguduse palvemajas juba 1820. a. ümber suurem eesti pillimeeste
 hulk, 14—15 meest, tegutses — seega enam kui sada aastat tagasi. Nende mängu-
 riistad olid juhuslikult hangitud ning selle tõttu väga mitmekesised. Mängukoorid
 koosnesid viiulistest, fagottidest, klarnetidest, flöötidest, kuna vahel hulka kuulus
 ka metsasarv. Lühikest aega enne 1860. a. jäid viiulid kõrvale ja nende
 asemele astusid vaskpuhkpillid. Puhkpillid olid tol ajal väga primitiivsed. Klar-
 netid olid 4 ja flöödid ühe klapiga ning metsasarved ventiilideta. Mängiti koraale,
 aariaid ja vaimuliku ilmega koorilaulu. Kindlama puhkpillide orkestri asutasid
 palvevennad Tartus 1825. a. ümber. Raha pasunate ostmiseks korjasid nad oma
 koosolekutel koguduse liigetelt ja saadud raha eest toodi siis Saksamaalt pasu-
 nad. Seegi mängukoor oli täiesti palvevendade teenistuses ja mängis jumalateen-
 istuse kaunistamiseks ainult vaimulikke viise. Vennastekoguduste mängukooride
 mõjul tekkisid hiljem ka maal mängukoorid. Esimeseks mängukooriks maal tuleb
 pidada Lohkva koori, mille asutajaks oli Lohkva koolmeister Daavet Virkhaus.
 Silmapaistva ja tähtsa koha meie mängukooride arenemise ajaloos omab
 Tartu-Maarja Väägvere koolimaja ühes oma koolmeistri D. O. Virkhaus'iga, keda
 õigusega eesti mängukooride isaks peetakse. Ühes oma venna Joosepiga on ta
 ellu kutsunud päälle saja mängukoori. Ka meie laulupidudel, esimesega alates ja
 seitsmendaga lõpetades, on ta mängukooride juhtimisel tegev olnud. Teine tähtis
 tegelane mängukooride asutamisel oli Torma köster Adam Jakobson, kes samuti
 nagu Väägvere D. O. Virkhaus'ki paljudele kooride asutamiseks näpunäiteid andis
 ja neile muusikariistade hankimisel abiks oli. Väägvere ja Torma mängukooride
 mõjul tekkisid ligilid ja kaugel mängukoorid, nii et esimesest laulupeost 1869. a.
 juba järgmised koorid tegelikult osa võtsid: Väägvere — 16, Tsooru — 8, Kursi —
 8, Kärkna — 16 mängijaga ja päälle nende veel üks linna koor.

EESTI
PASUNA-
KOORIDE
ISA

D. O. VIRKHAUS

Esimese keelpillide orkestri asutas Tartus 1873. a. ümber Vladimir Nasarov, kes oli tuntud muusika-andelise noormehena. Selles orkestris mängisid noormehed-estlased A. Vahrberg, A. Kurig, A. Sakaria, A. Viera, A. Vuks innulise osavõttega ja püsivusega. Järgmise viiuli- või segamängukoori „Vanemuise“ Seltsi juure asutas 1879. a. Joosep Heinrich Virkhaus, milline tegutses „Vanemuise“ juures ligi kolmkümmend aastat ja millist pärastpoole August Viera oma laulmängude ettekandmise juures tarvitas ja juhtis. Joosep Virkhaus'i eestvõttel asutati keelpillide koore ka mitmele poole maale. Olen püüdnud siin kohal mõne reaga lühidalt heita pilku meie mängukooride minevikku, kuid väheste ja puudulikkude andmete tõttu oli seda raske teha. Võib olla on siin mõndagi välja jäänud, mis oluliselt tähtis, kuid loodan, et seda edaspidi keegi teine täiendab. Lõpuks pean tähendama — oleks viimane aeg asuda teadete kogumisele meie mängukooride mineviku kohta. Praegu ehk leidub veel vanemaid inimesi, kes meie teadete kogumisel kasulikud võivad olla, mida rohkem aga aeg edasi läheb, seda enam vajub mälestustest unustuse hõlma. Sellepärast — kiirelt tööle!

J. H. VIRKHAUS

HARULDANE JUUBILAR PASUNAKOORIDE PERES

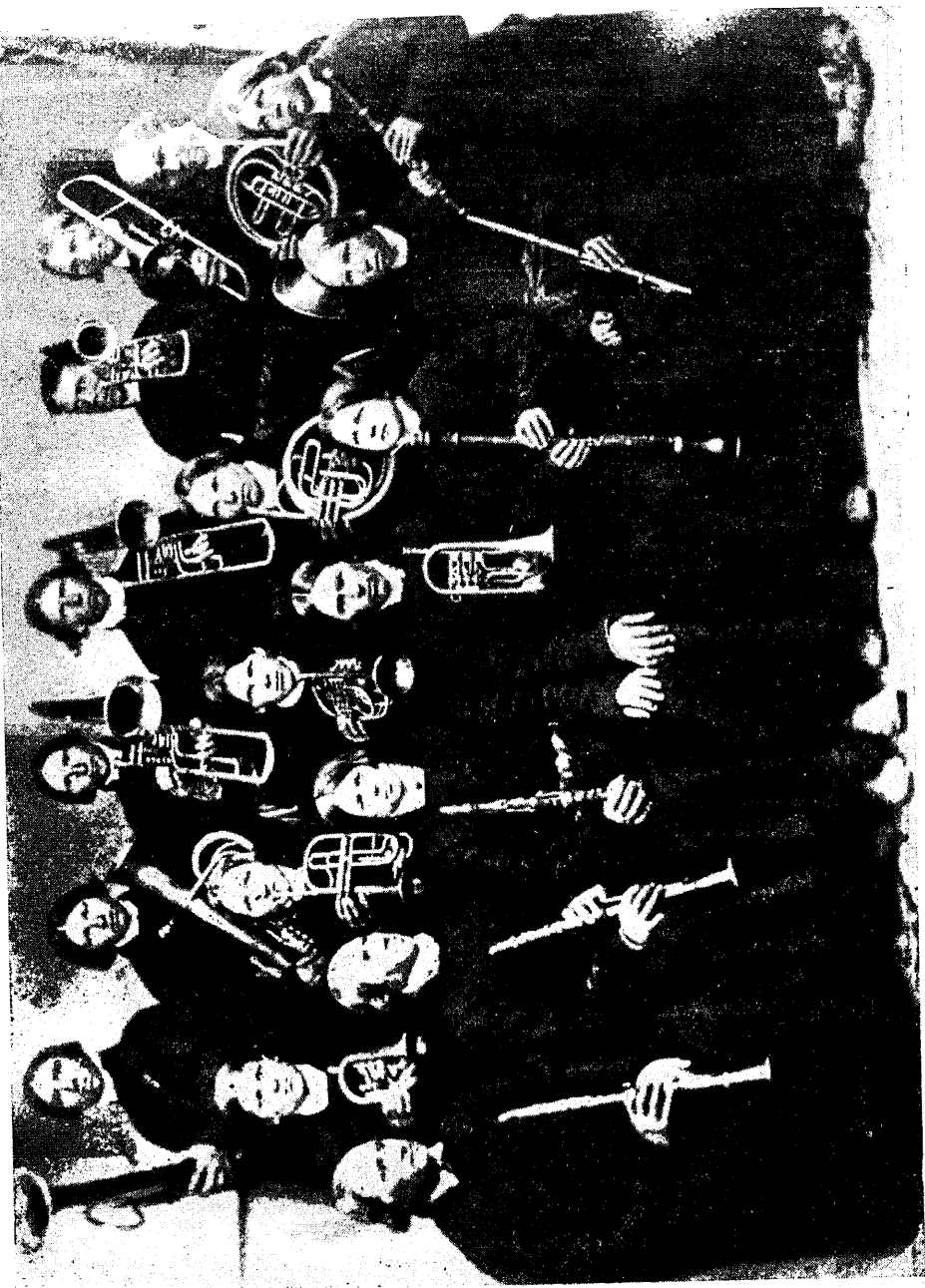
Väägvere puhkpillide koor Tartu lähedal pühitses 30. juunil oma kestvuse üheksakümnendat aastapäeva. On vist ainsam eesti muusikakoor, kellele õnneks on antud niipalju aastakümneid takistusteta ühtesoodu tegutseda. Selle pasunakoori kaunimaid iseäraldusi on see, et teda on juhatanud ja edendanud 83 aasta kestel ühe perekonna liikmed, nimelt: 1846.—1851. a. „Lohkva“ Daavet Virkhaus, 1851.—1912. a. „Lohkva“ Daaveti vanem poeg Daavet Otto ja 1912. a. kuni seniajani D. O. Virkhaus'i vanem poeg Peeter Eduard.

Õieti on Väägvere muusikakoori kestvus 108 aastat. Juba 1821. aastal on kolm viiuldajat Väägveres vennaste palvetundidel laulmisel kaasa mänginud. Kuivõrd tollaegsed viiuldajad oma kunsti oskasid, selle kohta teateid ei ole. Puhkpillide koor on asutatud 1839. a., kuus nädalat pärast suvistepühi, missugune päev osutub 30. juuniks. See koor tõusis ellu „kui võsuke põuasest maast“. Koori esimene liige oli taluperemees Kaarel Perrand. (V. pllt „Väägvere pasunakoor“). Pea ühinesid temaga veel 5 talumeest, keda pillimäng huvitas. On praegu arusaamata, kust nad tarvillikud mänguriistad hankisid. Ometi on see neil korda läinud. Juhus oli armulik, et said muretseda vajalikud pillid, flööt, 2 klarneti, 2 metsasarve ja fagotti. Märkimiseväärt on nähtus, et siis Eestis klarnetid ja metsasarved juba tarvitusel olid. Vask puhkpillid ventillidega ilmusid Eestisse alles 1860. aasta ümber. Kuna juhatajat ei olnud ja ventillideta metsasarved ei võimaldanud mängida täit heliredelit, siis oli alguse aastail mäng kaunis puudulik.

„Lohkva“ Daavet Virkhaus'i Väägverre ilmumisega 1846. a. paranes olukord õige pea. D. V. tutvunes puhkpillidega Tartus vennaste koguduse palvemajas, samuti ka tema vanem poeg Daavet Otto, kes omas häid muusikaandeid. Daavet Otto oli alles üheksa aastane poisike kui juba tundis huvi oreli ja pillimängu vastu.

Väägverre asunud ostis Daavet Virkhaus oreli ja pojale klarneti. Mõlemit mänguriista oskas D. Virkhaus vähesel määral mängida. Ta õpetas seda kunsti ka oma pojale. Väägveres olles juhatas D. V. kohalikku pasunakoori ning mängis ise selles kaasa kuni 1851. aastani, mil vigastas pahema käe kesksõrme, mille tõttu ei saanud enam pille käsitada.

Poeg D. O. oli seni suure innu ja hoolega oreli ja puhkpille mängima õppinud. Tulemusrohke töö tõttu võis ta oma mälestisse kirjutada: „Neljateistkümmne aasta

Väggvere pasunakoor.

Ülemine rida pahemalt: Kaarel Rupski, Kaarel Virkhaus, Daavet Saar, Madis Sammali, Märt Sammali, Jaan Peedo, Keskmise rida: Madis Lullik, Kaarel Saar, Jüri Lepik, Madis Saar, Jüri Sliim, Istuvad: Kaarel Perand, Kaarel Fuks, Madis Rupski, D. O. Virkhaus, Kristjan Virkhaus, Daavet Veeber, Joosep Virkhaus, Koori algataja: Kaarel Perand, temale järgnes Kaarel Fuks. Ülesvõtte 1865. a. palku. Foto K. Schultz — Tartust.

vanuse poisina (1851.) oskasin mängida kõiki kooris olevaid puhkpile ja ka kaas-mängijaid õpetada“. Isa asemel asus poeg pasunakoori juhutama.

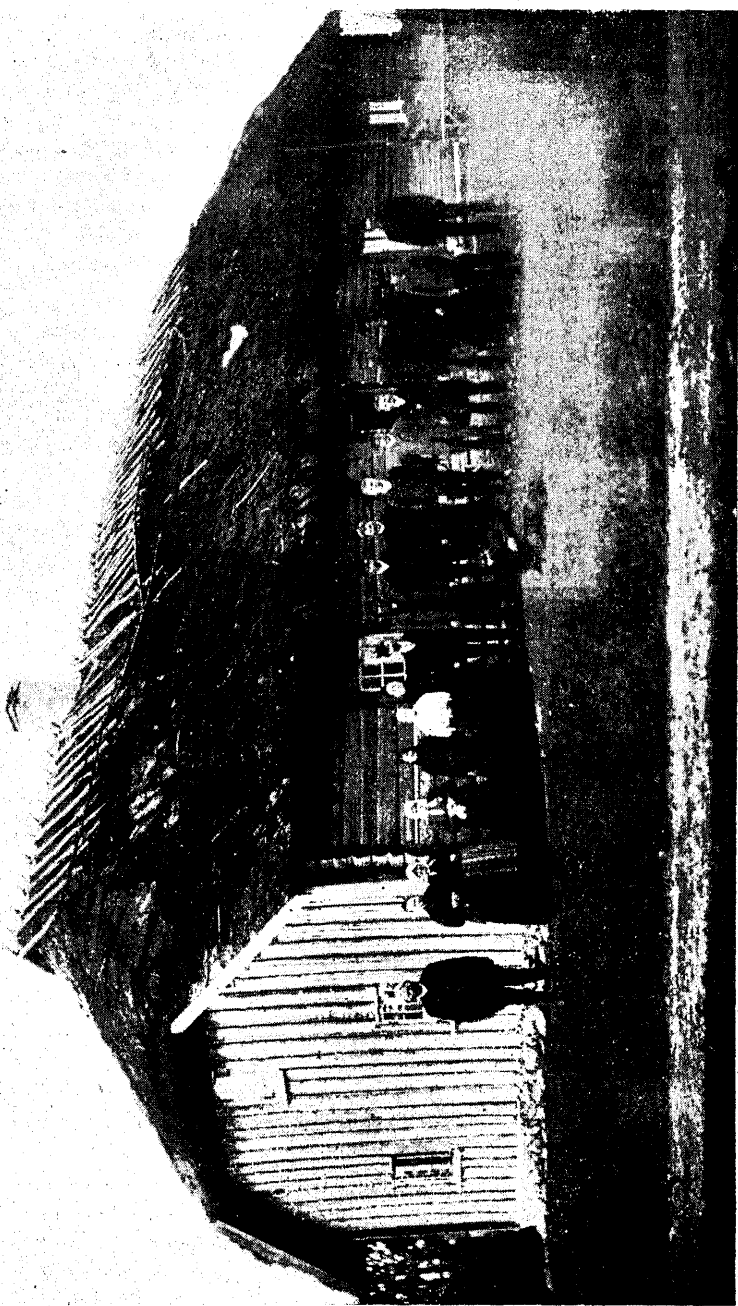
Nüüd oli mängukooril energiline ja andekas juht. Koor arenes, võites raskusi tegi tähelepanuväärilisi edusamme. Kui A. H. Villigerode 1857. a. hakkas Tartu-Maarja koguduse pastoriks, leidis ta oma suureks üllatuseks uues töökohas arenenud muusikakoori eest. Kirikuraamatusse on ta 1859. a. märkinud, et Väägvere mängukoor Luunja uue koolimaja õnnistamisel koraale koguni kenasti („ganz hübsch“) on saatnud ja et Daavet Otto Virkhaus seda koori väga hästi („sehr gut“) juhatab. Hiljem kirjutab ta, et samal kooril on 18 hääd pilli, ja et koor on vaneim Eestis. Selle märkuse on esile kutsunud C. R. Jakobson'i väide ajalehes, et Torma mängukoor, mille tema isa Aadam Jakobson asutas, on vaneim mängukoor Eestis. Kuna Aadam Jakobson alles 1844. a. Torma kõstri kohale asus, siis on päevaselge, et 1839. a. asutatud Väägvere koor on vähemalt viis aastat varem ellu kutsutud, kui Torma oma.

Uus ajajärk algab Väägvere mängukoori ajaloos 1861. aastaga, mil koori täiendati nelja pasunaga. Kuni 1861. aastani olid kooris üksnes puupuhkpillid, flöödid, klarnetid, fagotid ja kaks ventiilideta metsasarve. Et koor teotses vennaste koguduse juures, siis oli ta tegevusele vajutatud selle usulahu pitsirimärk. Mängupaladeks olid üksnes koraalid ja vaimuliku sisuga aariad. Vennaste koguduste mängukoos nii Eestis kui ka välismail täitsid pää osa pasunate kvartetid, sellepärast täiendatigi ka Väägvere koori vaskpillidega. Aineline külg ei teinud muret. Raha tuli kokku korjandusega. Muret tegi küll, kust neid pasunaid saada. Ka see küsimus lahenes hõlpsamini kui loota võis. Tartu orelimeister Ernst Kessler teadis vabriku, kus soovitud pille valmistati. Tema hooleks jäi nende tellimine.

Uusi pasunaid õnnistati pidulikul aktusel kaskede ja pargadega kaunistatud vennaste koguduse palvesaalis. Õnnistamist toimetas A. H. Villigerode liigutava ja sütitava kõnega, mis kutsus esile rõõmu ja tänupisaraid. Õnnistamise kõne lõpul ilmusid pillide mängijad, võtsid need õnnistaja! vastu, ühinesid senise puumänguriistade kooriga ja mängisid õnnistamise lõpulaulu kaasa. Õpetaja Villigerode on sellest kiriku kroonikasse märkinud: „Nende pasunate mäng pani maja ja ka mind vaimustustules värisema“.

Tolleaegsed puupuhkpillid olid veel õige viletsad. Klarnetidel oli neli, flöödil aga üks klapp, ja metsasarved ventiilideta. Uutel pasunatel oli kolm ventiili. Seni oli mängitud ainult koraale ja aariad, nüüd õpiti mängima ka marsse ja tantse. Uued pasunad osutusid niisuguste palade mängimisel ebamugavaks, iseäranis sopran-pasun, millega oli ülliraske kõrgemaid noote tabada. Kui mängukoor tahtis areneda, tuli paremaid ja sündsamaid mänguriistu juure muretseda. Aga kust seks vajalikku raha saada? Pastor ja kogudus tulid kavatsusele aineliselt appi. Tartu-Maarja kirikus korraldas pastor Villigerode pidulikke jumalateenistusi, laululehtede, koorilaulude ja sama muusikakooriga. Laululehtede müük andis tublisti tulu, mis kasutati mänguriistade ostmiseks. Sellaseid pidulikke jumalateenistusi korraldati ligemale kolme aasta jooksul.

Tartus oli sakslane Fiedler, „praagerite“ puhkpillide orkestri juhataja ja mänguriistade omanik, kaupmeheks hakanud. Tema kaupluses oli müügil korralikke pruugitud kui ka uusi mänguriistu. Fiedler'i käest osteti ajajooksul mängu-

Välgvere koolimaja.
Ülesvõtte tehtud D. O. Virkhaus' 60 a. sünnipäeva puhul 1897. aastal. Foto J. H. Virkhaus.

riistu juure, nimelt: Es klarnet, F kornet pikkolo, B kornet ja ventiilidega metsasarv, kõik uued. Siis veel tarvitatud F bass tuuba nelja ventiiliga ja kaks F trompeti. Viimane ese Fiedler'i käest oli: eht taldrekud (bekid), mille sarnaseid mina rohkem ei ole näinud. Need ei leidnud küll veel käsitamist, puudusid nende kaaslased trummid.

Väägvere muusikakoorile ja tema juhatajale oli tutvumine endise linna kapellmeistriga suureks eduks. Fiedler oli vilunud muusikamees ja hää koorijuht. Oli väga häätahtlik minu venna vastu. Tema teadlikud näpunäited nootide ja mänguriistade käsitamises ja ka koori juhatamises olid väga väärtuslikud. Ka mina panin neid näpunäiteid tähele, mis minu pärastises tegevuses kasulikuks osutusid.

Pärast uute pasunate saabumist arenes muusikakoor jõudsasti. Jatkus julgust 1863. a. siigisel esimese kontserdi korraldamiseks Maarja kirikus Villigerode juhatusel. Harjutused algasid kevadel mai kuus. Pääpalaks oli Haydn'i „Loomise“ esimese ja 13. koor: „Kõik taevad kiidavad Jehoova au“. Ülikooli muusikadirektor Fr. Brenner valmistas Villigerode soovil Väägvere muusikakoori kohaselt selle kontserdi palade ja laulude kaasmängud, mis D. O. Virkhaus'i silmaringi pillide tarvitamisel laiendas ja teejuhiks sai tema edaspidisel tööl. Harjutused kestsid kogu suve, esialgu väga visalt. Viimaks suve lõpul ilmus harjutustele kontserdi juhataja Villigerode. Õppimine edenes nüüd jõudsasti. Kontsert oli 3. oktoobril ja õnnestus üllhästi. Tulu oli 324 rubla. Kontserdi lõpul avaldas muusikadirektor Brenner imestust ja häädmeelt kontserdi kordamineku üle, ja lubas koorile ka edaspidi oma abi ja kaastööd instrumenteerimise alal.

Ülikoolil oli tolajal asjaarmastajatest suur, üle sajaliikmeline, sümfoonia orkester. Selle orkestri harjutused olid sügise- ja talvekuudel igal pühapäeval pääle lõunat kella 4—7-ni. Orkestrit juhatas Fr. Brenner. Villigerode ja Brenner'i häätahtlik vastutulek võimaldas ka meil neid harjutusi kuulda ja näha. Nõnda oli võimalus nautida hääd muusikat ja orkestrimängu lähemalt tundma õppida, mis kodus muusikakoori juures ära kasutati. Ka oli koorile suureks eduks see, et tema tegelased pea kõik olid ühe küla elanikud. Ainult kolm koori tegelast elasid 2 versta külast eemal. Ka sugulusesidemed ühendasid kooriliikmeid. Virkhaus'i sugulaskonna liikmeid oli kooris kaheksateistkümnest üheksa. Nende hulgas neli venda Virkhaus'i. Niisugune koori koosseis püsis kuni 1870. aastani, siis valgusid kaks Virkhaus'i mängukoorist eemale. Kolmas järgnes neile 1873. Jäi kohale vanem vend Daavet Otto koorijuhina.

Koori koosseis juba 1864. a. enam juhti kui mängijaid ei rahuldand. Vask puhkpillide rohkus andis ennas tunda käretoonilises mängus, mille all endine puupuhkpillide pehmus kannatas. Et seda parandada, otsustati veel kolme-nelja puupuhkpilliga koori täiendada, nimelt: Kontra fagoti, fagottide ja inglissarvega, ja vaskpillidest ühe ventiil-metsasarvega. Ka oli suur igatsus trummide järele. Soovi teostamiseks puudus ainelne jõud.

Elas tol ajal Tartus rikas sõjaväelane ooberst Pereira. Sellele oli Villigerode jutustanud Väägvere külameestest, kes orkestrimängus on teinud häid edusamme. Sellel orkestril puuduvad veel mõned tarvilikud mänguriistad, millede muretsemiseks ainelist jõudu ei jatku. Ta soovinud, et Pereira kui muusikaarmastaja selle koori teguvõimega tema asupaigas tutvuneks ja teda aineliselt toetaks. Pereira oli nõus ja ilmus Väägverre ühel pühapäeva õhtul. Oli parajasti mängu- ja laulukoori ühine harjutus. Kooride võimed üksikult ja koos rahuldandis teda

täiel määral. Ta imestas „talupoegade“ korralikku puhtast mängu ja laulu, ja annetas koori täiendamiseks 250 rbl, ning juhatajale ergutuseks 50 rbl.

Teade Väägvere muusikakoorist ja tema tegevusest oli ulatanud Mulgimaani. Ka mulgid soovisid muusikakoori ellu kutsuda. Helme-Jõgeveste-Patkülasse. Palusid D. O. Virkhaus'ilt näpunäiteid koori kokkuseadmiseks ja mänguriistade muretsemiseks. Soov ja palve leidis tähelepanu ja teostus. Ainelist jõudu oli mulkidel küllalt. Telliti siis koos nii mulkidele kui Väägvere enda koorile uusi pille, nende seas ka trummid. Kuid paraku, puudus virbeltrummimängija. Ei leitud suurima otsimisega kes oleks võinud seda kunsti õpetada. Kogemata kombel kohtasime kord Tartu turul vana sõduri, kes tolleaegse turu trummeldaja

Peeter Eduard Virkhaus,

kes vahetpidamata 17 ja. jooksul kuni seniajani toimib Väägvere pasunakoori juhina

käest trummi võttis ja seda hoogsalt põristas. Katsusime juhust kasutada ja teda õppejõuks palgata. Oli nõus kuni kolmeks nädalaks õpetajaks tulema prli toidu ja 1 rubla päevapalgaga. Oskas aga vähe eestikeelt, oli lätlane.

Mind määrati õpilaseks. Kloppisime 10 päeva puupulkadega, mis 20 tolli pikad ja tiivest 1½ tolli paksud, plangist pinki, siis veel 4 päeva trummil, ja ametioskus oligi omandatud. Noote minu trummimeister ei tunnud. Tehniline oskus oli aga häa. Ei olnud siis raske nootide järgi trummeldada. Soomes oli tol ajal ikalduseaasta. Korjati leiba, vilja ja raha ka Eestis. Järgneval püha-päeval pääle trummi õpitöö lõppu korraldas Väägvere muusikakoor soomlaste hääks kontserdi. Kuulutustehtedel reklameeriti „Väägvere külameeste kontsert trummide ja taldrekutega. Kontsert algab trummi soologa.“ Bürgermüsse saal oli kuulajaid kubinal täis. Ei tunnud kartust. Alustasin soolo esite pikkamööda nagu tanguveski, siis ikka kiiremine kuni tormise virblini. Kuulajatest eraldusid paar kirjumütsilist minu juure, võtsid mu endi kätele ja sammusid saali keskkäigus edasi tagasi komandeerides. „Poiss, lõhu!“ Ja poiss lõhkus segamata edasi, kuni kontserdi põrandale tagasi jõudis. Pärast leidsin selle eratöö tasuks taskus peotäie hõberaha. Külameeste kontsert õnnestus hästi ja saavutas koorile suure lugupidamise. Teda tarvitati sageli pidustustel ja ümbruskonna kirikuis. Ka Põltsamaa elanikud olid Virkhaus'i mängukoorist kuulnud ja tahtsid neid „ihu-

silmadega näha ja kõrvadega kuulda.“ Sõitsime siis saanisohinal Põltsamaale, seadsime õpetaja Maurach'i uuesti ametisse, kes oli mõned kuud ametist eemaldatud olnud segapaaride laulatuste trahviks, ja lõbustasime Põltsamaa elanikke paar päeva „trummide ja taldrekutega“. Tol ajal olid „trummid ja taldrekud“ haruldased riistad!

Vanasõna ütleb: „Võistlus teeb võimsaks“. Asutati naabruses Äksi kihelkonda Orge kooliõpetaja Paul Bergmann'ilt muusikakoor, kes Väägvere kooriga võistlusse astus. Esines esimese kontserdiga Äksi kirikus kevadel 1865. a. Võistlus andis mõlemale koorile kõva tõuke hoogsaks tööks. Siiski jäi Väägvere koor võitjaks, ja omandas 1869. a. juubelilaulupeol esimese võidupärja. Ka Bergmann'i koor edenes jõudsasti, aga mitmesugused nägelused ja sekeldused viisid koori mõne aasta jooksul pärast juubelilaulupidu hingusele.

Mängupalasid oli raske hankida. Ei olnud mingit kindlat lähtekohta pärast endise linnakapellmeistri Fiedler'i surma. Suure otsimise järele läks korda uut lähtekohta leida linna muusikakoori liikme Eggert'i isikus. Temal olid mõned palad partituurides olemas, missugused omandati. Ka valmistas ta tellimise päale soovitud palasid linna muusikakoori moodsatest paladest. Palade hinnaks oli 1 kuni 3 rubla nende pikkuse järgi. Üksikhääled neist partituuridest kirjutasime ise talveõhtuil, kui aeg lubas. Nõudis õige rohket ajakulu, aga kõigil oli südamel koori edu ja seda arvesse võttes tegime töö häämeelega.

Enne juubelilaulupidu oli kolm-neli muusikakoori ellu tärnanud. Nemad olid mänguriistu hankinud linna muusikakoori liigete Lindau ja Arnoldi käest. Kuld enamuse kooride eluiga oli lühike, sest puudusid asjatundjad, kes neid oleksid juhitanud ja neile näpunäiteid annud. Juubelipidule neid koore ei ilmunud. Ei olnud elujõulised.

Väägvere koori tegevus 1869. a. juubelipeol on märgitud laulupeo kirjelduses. Sellest tegevusest võin siin vaikides mööduda. Tema osa laulupeol ei olnud mitte väike. Juba laulupeol oli rohkesti huvitatuid isikuid, kes teateid püüdsid hankida, kuidas oleks kõige hõlpsam mänguriistu muretseda ja kust õpetust saada nende tarvitamiseks. Soovisid, et Väägvere koorijuht, kellel teadmist ja vilumust koori ellukutsumises, neile abiks oleks. D. O. Virkhaus oli sellastele soovidele väga vastutulelik. Mitmel pool alustasid pasunakoovid tegevuse tema näpunäidete järgi. D. O. Virkhaus'i soovil liitusid koorid, et ühisel jõul ja nõul tugevaks saada. Kuna mängupalasid üksikult pea võimatu oli hankida, siis otsustati 100 numbrit Väägvere mängupaladest ühisusele omandada. Partituurid saadeti ringkäiku. Koorid kirjutasid omal jõul üksikhääled partituuridest maha. Partituuride keskkohaks oli Tartu. Õpetaja A. H. Villigerode astus nõu ja jõuga ettevõtet juhtima. Ettevõtte õnnestus tegelikult hästi. Kaks korda aastas kogusid ühendatud koorid Tartu harjutusteks ja kontserfideks. Mitme aasta jooksul kordusid niisugused ühised harjutused ja kontserdid mitmesaja tegelasega. Ühised koosviibimised andsid tegelastele vaimustust ja hoogu edasirühkimiseks. Ühisharjutused ja kontserdid olid eriti moes 1873., 1874., 1875. aastail. Siis rauges hoogtegevus. Kasulik oli see ühistegevus veel järgnevatel aastatelgi. Ühised mängupalad võimaldasid kooridel tarbekorral koonduda pidudel esinemiseks.

Olen oma mälestustega lõpule jõudnud. Lahkusin 1873. a. suvel Väägverest, et leivateenistuseks ametit õppida. Koorist eemal viibides ei olnud enam võimalik tema seesmist elu ja arenemist täpselt jälgida. Soovin et koor, kes üheksakümmend aastat järjestikku elujõuline olnud, veel kaua elujõuliseks jääks!

R. S.

MALLA-JILA PASUNAKOORIST

II üldlaulupeo komiteele saadetud kooride registreerimise teadete hulgas on teiste keskel kiri Mallast, kuupäevaga 25. oktoober 1876., millele on alla kirjutanud H. Krickmann. Selle agara muusikategelase ja õpetaja kohta kirjutatakse melle praeguse Malla puhkpilli orkestri vanemate tegelaste poolt järgmist:

1866. aastal tuli Mallasse, Jila külla, õpetajaks 20-aastane noormees Hans Krickmann, pärit Simuna kihelkonnast. Hariduse oli H. Krickmann omandanud Simuna köstrikoolis Villem Normann'i juures. Noor õpetaja oli energiline koolimees ja tubli muusikaharrastaja. Mallasse peatama jäänd asutas ta sääl kohe laulukoori, milline hiljem arenes tähelepanuvääriliseks ja kogu ümbruskonnas tuntuks. Virumaa laulupeol 1894. a. omandas Krickmann'i koor võidulaulmisel esimese auhinna.

1869. a. käis H. Krickmann Tartus esimesel üldlaulupeol, kus nägi ja kuulis mängimas mitut eesti pasunakoori. Erilist hoogu ja vaimustust kutsus esile Väägvere pasunakoori esinemine. Kogu Eesti muusikasõbrad ammutasid säält julgust ning ergutust samasuguse ülesande teostamisele asumiseks. Nagu värske tuuleõhk levis Tartu laulupeolt maa pimedamatessegi nurkadesse. Ka noor Krickmann ei jäänd sellest puudutamata. Laulupeolt koju jõudnud asus ta väsimatult õhutama pasunakoori loomist. Kust aga selleks raha saada? Hää nõu oli kallis. Krickmann oli pääle muu ka osav viiulimängija. Et pasunakoorige pille muretseda selleks asutati kõigepäält viiulikoorige, mille tähtsamaid ülesandeid oli raha hankimine puhkpillide ostmiseks.

Viiulikoorige olles mõnda aega tegutsend, mängis juba mõnegi südantülendava palakese. Juhtus nii, et kohalik mõisnik krahv Tiesenhausen pühitse parajasti oma sünnipäeva, kuhu oli kokku tulnud mõisnikke ühes perekondadega kogu lähemast ümbruskonnast. Krahvi soovil läks Krickmann'i laulukoor saksu tervitama. Salamahti võeti mõisa ka viiulid kaasa. Viiulikoorige olemasolust krahv Tiesenhausen ei teadnud. Kui sünnipäeval Krickmann ootamatult ka viiulikoorige esines, siis oli sakste üllatus muidugi suur. Hääd silmapilku kasutades palus Krickmann mõisnikult pasunakoorige pillide muretsemiseks raha, millise soovi viimane ka täitis 200 kuldrubla annetamisega. Pärast muretseti raha lisaks pidudega ja annetuste korjamisega, nii et kogu summa tõusis 350 rubla pääle.

H. Krickmann sõitis Tartu J. V. Jannsen'it paluma, et see pillide muretsemiseks oma kaasabi annaks. Nii saigi Malla kaheksapillilise puhkpilli orkestri õnnelikuks omanikuks.

Pillide kohale jõudes alustati südilt õppimist ning juba mõne nädala pärast võidi lihtsamaid koraale kokku mängida. Esimene pasunakoori esinemine oli kirikus. Suur oli kirikuliste imestus ja veel suuremad olid nende silmad nähes kooril suuri ja pimestavalt läikivaid pasunamüraakaid. Seni oli läikivat vaskpilli nähtud vaid mõisahärra koerapoisi käes, kui metsas jahti peeti. Et ka talumehed läikivate pillide ülrõõmsad omanikud võisid olla ning nendest isegi ilusaid muusikahelisisid välja nõiduda suudavad, see oli toleaeegsele talupojale ennekuulmatuks uudiseks.

H. Krickmann'i väsimatul hoolitsemisel jõudis pasunakoor tublisti edasi. Koor käis mängimas koolide avamisel, majade õnnistamisel ning 1879. a. võttis osa Tartu laulupeost.

Türi Muusika Selts

*avaldab sellega kõigile Türi II muusikapäevast — 7. juulil s. a.,
kui ka 4. augustil s. a. korraldatud rahvapeost osavõtnud
laulu- ja pasunakooridele, niisama ka kõigile Seltsi toetanud
kohalikkudele seltskonnategelastele*

oma suurimat tänu

lahke toetuse ja kaasabi eest.

Suruval venestamise ajal lahkus Krickmann Mallast ning asus elama oma sünnikohta Simunasse. Sellest päale hakkab pasunakoor kiratsema, igatahes pole tal enam seda hoogu, mis lahkunud H. Krickmann'i aegu. Hiljem, kui pasunakoori juure tegevusse asusid H. Kirckmann'i kasvandikud J. M ä e, S. T a l u ja Anton Leppik hakkas koor jälle elavamalt tegutsema. Maailmasõja takistused möödas muretseti koorile uued pillid. Praegu tegutseb Malla pasunakoor täie hooga kohaliku taluperemehe Anton Lepiku juhatusel. Koor võttis osa üldlaulupidudest 1923. ja 1928. aastal.

Malla pasunakoori asutajast on praegu elus veel kolm meest: J. Tiitsu, N. Jurtom ja S. Talu, kõik hallpääd, kelle pojad praegu pasunakooris kaasa mängivad, isegi viimastest on mõned aastatelt vilekümne ümber.

„Nüüd on Eestimaa pasunakoore täis, ja muusika elab igalpool, siis kui mina noor olin ja Malla pasunakooris kaasa mängisin, siis oli pasunakoore õige harva, lugupidamine nendest oli rahva keskel suur“, lõpetab hallpää Simu Talu oma jutustuse, mille järgi toodud read on koostatud.

Malla pasunakoori asutaja Hans Krikmann 30 a. v. Ülesvõte on tehtud Tartus II üldlaulupeo ajal. H. K. sündis 20. apr. 1846. a. Simuna kihelk. Oli Malla-Jila kooli õpetajaks, töötades sääl ühtesoodu 34 a. Suri 1905. a. All: Malla Vabatahtliku Tuletõrje Seltsi pasunakoor 50 a. juubeli puhul 1924. a. Ees X märgitud S. Talu (vasemal), sünd. Nigula kihelk. Jila külas 1856. a. taluperemehe pojana. Nooremas põlves võttis agaralt osa kohalikkude seltside tegevusest. Paremal J. Tiitso ja ülal reas H. Krikmann (nähtavasti pildile teiselt ülesvõttelt juure kombineeritud). S. Talu, J. Tiitso ja H. Hansar on Malla orkestri asutajaid liikmeid, kes praegu veel elus. Keskel koori praegune juhataja Anton Leppik, kes selles ametis on vahetpidamata olnud 10 aastat.

HEINRICH FREIMANN

VANEMAIÐ PASUNAKOORE PÄRNUMAAL

Esimene pasunakoor Pärnumaal Sindi alevis võrsus Lüdig'i (helilooja M. Lüdig'i sugulane) poolt 1868. aastal asutatud viiulikoorigest. Nimetatud koor tegutses kuni 1873. aastani, siis muudeti ümber pasunakoorigeks. Juhatama asus senine viiulikoorige juht Lüdig. Põllid telliti vabrikuvälitsuse kaudu Riist. Koori tegevus seisis peaaesjalikult iga laupäeva ja pühapäeva õhtul mängimises vabriku pargis. 1891. a. asus Sinti kooliõpetaja Karl Ramm, kes suvekuudel täiendas end muusikakursustel. Tema tegi vabriku direktor Vulfi'le ettepaneku asutada kohalikkudest kooliõpilastest pasunakoor. Direktor Vulfi tegi vastava ettepaneku vabrikuvälitsusele Moskva, kust ka nõusolek saadi asutada kuni 45 liikmeline pasunakoor. Ühtlasi lubati kõik kulud vabriku kanda võtta. Koori asus juhtima Ramm, kelle juhtimisel koor töötas 2 aastat. Mängijaid võeti koori vastu ainult 12 kuni 14 aasta vanuseni, kes kooris mängida võisid ainult 16 eluaastani. Noortel mängijatel oli vabriku poolt munder ja maksti ka tasu, mis tõusis kuni 3 rublani aastas.

1893. a. kutsusid vabriku direktorid Peterburgist helikunstniku Feodorof'i suvekuudeks Sinti, kes siigisel Sindist lahkudes soovitas palgata alalise koorijuhi ja õpetaja, mida ka vabrikuvälitsus tegi. Juhiks palgati Sprung, kes tundis hästi kõiki puhkipille olles hää õpetaja ja juht. Sprung õpetas noori talvel, kuna suvekuudel sõitis kohale Peterburgist Feodorof, kes andis kooriga kontserte Pärnus ja Sindis.

Kord Pärnus kontserdil, mida juhatas Feodorof, oli Sprung eksikombel trummile paused valesti kirjutanud, millepärast tekkis Feodorof'iga konflikt, mis lõppes Sprung'i lahkumisega Sindist 1896. a. Pärast Sprung'i palgati koorijuhiks keegi poolakas Alshevsky, kes oli nõrgem juht ja õpetaja kui Sprung. Mitmeaastase töö järgi tõusis koori mänguvõime ja kuulsus, ulatades isegi Vene- ja Läti- maale, sest koorile tehti ettepanekuid esinemiseks Novgorodist ja Riist, milledest aga tuli loobuda laste vanemate vastuseisemisel.

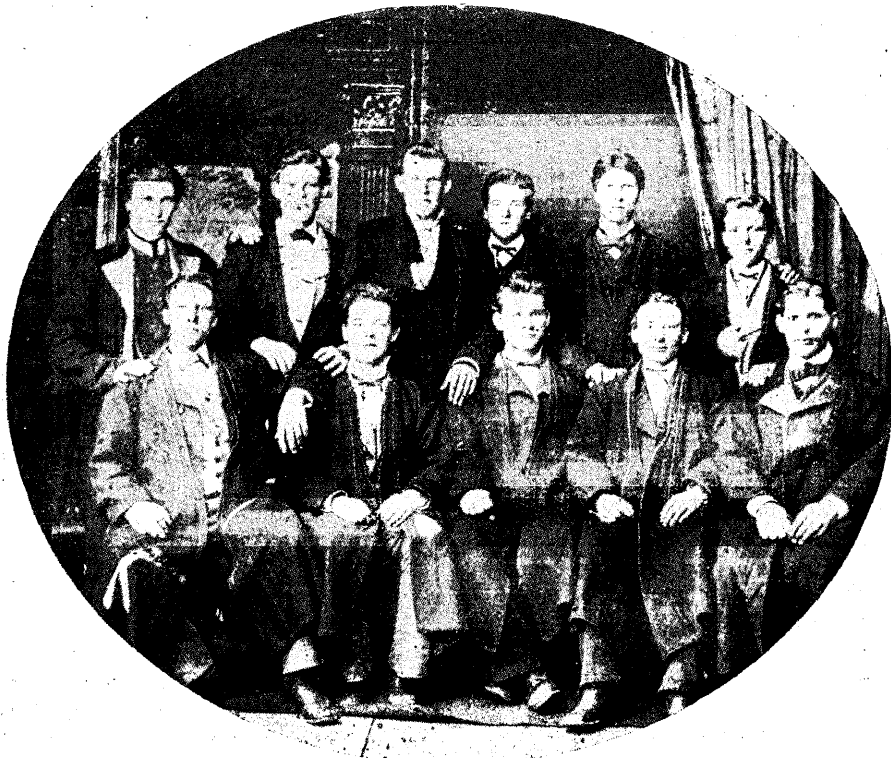
Viimastel aastatel hakkasid kooliõpetajad takistusi tegema õpilastele, tuues ette, et õpilased kulutavad palju aega muusikale, jättes õppimise tahaplaanile. Kuid nagu näha on need väited olnud alusetud, sest neist õpilastest, kes mängisid tolleaegses kooris, on mõned üsna kaugele jõudnud, nagu endine Rooma saadik hra A. Jiirgenson, M. Janson ja mitmed teised.

Koor lagunes 1899. aastal, sest vabrikuvälitsus ei saanud enam koori aineliselt toetada. Edasi jäi tegutsema ainult 12 liikmeline koor, millele vabrikuvälitsus maksis väikest toetust kuni 1927. aastani. Vabriku koorist arenes hiljem praegune Sindi Vabatahtliku Tuletõrje Ühingu orkester. 1910 aastast saadik juhib orkestrit M. Lorenberg, kes vastavad algteadmised omandas endises Sindi kooris Sprung'i ja Alshevsky käest. Hiljem teenis Siberis raudteepataljonis orkestri vanemana. M. Lorenberg'i juhtimise ajal on koor andnud mitmed iseiseisvad kontserdid Pärnus ja Sindis.

Loodame, et koor tulevikuski endise püsivusega edasi töötab, pidades sammu teiste paremate Pärnumaa kooridega.

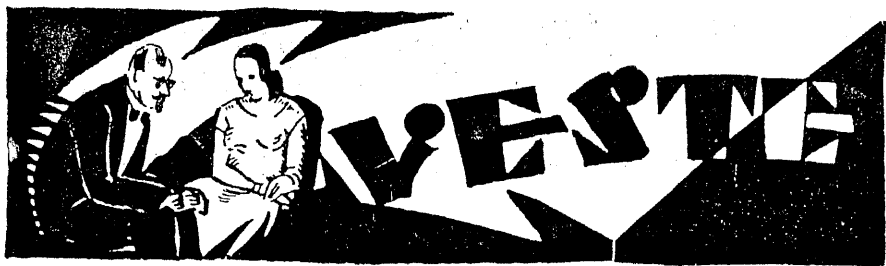
HOLSTRE MÄNGUKOOR (VILJANDIMAAL)

I rida istuvad vasakult paremale: Märt Ülper, Roots, Andres Aavik, Jaak Peterson, Toomas Henno. II rida, seisavad: Jaan Raassild, Jaan Henno, Jaan Lepik, Juhan Raudsep, Andres Pärtma, Juhan Kansil. Ülesvõtte umbes 1881. a.

Asutati a. 1880 Pulleritsu kooliõpetaja Andres Aavik'u algatusel ja juhatusel. Ülal-
toodud pildil on peaaegu kõik asutajad liikmed, kes igaüks 25 rubla kokku pani,
et mänguriistu muretseda, mis ka varsti Saksamaalt pärale jõudsid. Asutajad
olid õige südilt asja juures ning mõne kuu pärast võisid nad kevadel Paistu
kirikus juba leerilastele mängida, mis asjaosalisi väga vaimustas ning huvi ja
õppimise indu veelgi tõstis. Harjutamas käidi Pulleritsu koolimajas iga laupäeva
õhtul ning harjutus kestis tavaliselt kuni pühapäeva õhtuni, muidugi võeti selleks
leivakotid ligi ja magati laupäevane öö koolimajas.

Koor omas möödunud sajandi lõpul Viljandimaal hää kuulsuse, mis käesoleva
sajandi esimesel aastakümnel veelgi tõusis, nii et teda kutsuti kaugemalegi
pidudele mängima — näit. Põltsamaale, Valka, Tartu jne. Selleks aitas eriti
kaasa endise Peterburgi keisrikoja orkestri mängija Ado Jaakson'i kaastegevus,
kes pensionäärina Holstres elas ja aastate jooksul koori muusikaliseks instruk-
toriks oli. Koor on saanud üldlaulupidudel 2 I ja ühe II auhinna.

AUGUST PULST

MEIE RAHVUSLIKKE PILLIMEHI

[R'igus nr. 4-das.]

Torupilli Juss on oma aja tüüp, asetamata ja järeloomamata. Mälestus püsib temast pillitükkides, millised muuseumides hoiul, Tartu Eesti Rahva Muuseum on temast kipsist koopia valmistada lasknud, mil puhul teda „jipski“ sisse olla asetatud, nagu ta ise tähendab. Pääle selle on temast tehtud hulk pildistusi mitme muuseumi ja ülesvõtja poolt. Ka eesti filmis „Mineviku varjud“ esineb torupillimees mängides kivil tehes hüppeid ning liigutusi, mis temale nii omased. Seltskonnas aga püsib kaua elav mälestus temast üle kogu Eesti, kus tema esinenud ja neid kohti on kaugelt üle saja, võib olla paarisaja ümber. Surmast aga ei taha Juss midagi teada, vaid arvab et kui ta 80-ni jõudis, siis ka 100 täis jõuab elada. 1928. aasta sügisel viskas ta puuda Rotermanni kruupisid nr. 6 Tallinnas õlale ja sammus ilma sõiduriistata raudtee jaama õeldes: „Otre vähe. Paar vakka kulub linnasteks ära. Aga nüüd on pudru kraam kogu aastaks kindlustud ja nummer kuus on see kõige parem“.

Teistest torupillimeestest oleks nimetada Saaremaal Jakob Uus, kes 1922. aastal veel oma mänguriistal esines, olles sel ajal 80 aastat vana. Ameti poolest sepp. Viimasel ajal Kuresaares kojamees. Ka Jakob kutsuti koos teiste sõrulastega 1922. aastal Tallinna Muuseumi peole oma mänguriistaga esinema, kuid vahele tulnud Kuresaare laat rikkus asja — laat oli Jakobile mõju avaldanud. Jakobi riided ja korter andsid tunnistust olengust ja vanaduse nõrkusest ning nii jäigi Tallinna sõit ära, kuigi temale kapten P. Tuulik väga pääle käis.

Muhu saarel on tuntud torupillimees Ränga taat Andres Metsniit. Praegu 79 aastat vana. Mängus kindel. Ka Ränga taat valmistab torupille ise, nii omale kui ka soovijatele. Muhu torupillimees esines Muuseumi pidudel Tallinnas koos Muhu lauliku ja tantsijatega 1922. aastal. Ränga taat ei armasta mängule liigutusi juure teha, vaid paneb päärõhku mängule. Ringmängudes, nagu „Hobuse otsimine“ ja „Kassi katsmine“ teeb ta kaasa hirnautusi ja teisi looma häälil. Ka Ränga taadi torupillil on tuntud viga, nimelt et pill kuivalt hüüda ei taha. Kord pudeli põhja vaadata sellest aitab, et torupilli, kuigi see tõesti kuivanud, veerand tunni jooksul leotada ja hüüdma panna.

Mõne aja eest tunti Muhus torupillimeest Rasva Jaaku, kes aga ammu surnud.

Tori torupillimees Jaan Sinka, kellel kolme toruga või häälega pass, on nägemiselt viletsaks jäänud ja sunnitud kohalikust vaestemajast varju otsima. 1922. aasta sügisel oli pillimees veel hääl jalal ja teenis Pärnu Kilingi laadal oma mänguga 2.000 mk.

Vändras elab torupillimeestest küll kõige noorem võsu Hans Adamberg, kes 1927. aastal Vabaõhumuuseumi ringreisil esines. Hansu torupill on kolme-häälelise bassiga. Aastaid on Hansul vaevalt 50 turjal. Pillimees on väga temperamentne ja elab mänguriistale kiinduvalt kaasa.

Käesoleval ajal on teateid veel mõne teise torupillimehe kohta, kuid nende mängu ei ole käesolevate ridade kirjutaja isiklikult kuulnud. Nii teatakse Kolga rannas Tõnu Esioni. Ka Tallinnas on keegi kojamees, kes varem torupilli mänginud, nüüd aga selle täiesti unustanud. Risti kihelkonnas suri hiljuti torupillimees Jüri Tõnisson, kes elas mererannas, Viinterpalus. See oli 1924. aastal, kui selle torupillimehe kohta teate sain. Ilmudes pillimehe ootamata külla ja paludes et ta oma mänguriista välja tooks, vastas ta et ei ole aega, pill katki, kuivanud, sörmiline kadunud, piugud ei hüüa jne. Kui aga pillimehele tuju olime teinud, teda paar korda läbi pudeli põhja mere poole vaadata lasknud, kadus Jüri mõneks minutiks oma majja ja ilmus säält uuesti torupill näpus ise energiliselt õhku sisse puhudes püüdis mänguriista tööle sundida ja see läkski tal korda. Pildistasime. Jüri oli siis 73 aastat vana.

Karjapasuna puhujaid

leidub käesoleval ajal veel Eesti Ingeris, kuna mujal Eestis nad pea täiesti kadunud on. Algupärasemaid karjapasuna puhujaid oli Joosu Peedu, õige nimega Joosep Peethov Jänedalt. See oli 1924. aasta jaanuaris, kui vanade pillimeeste otsimisel muuseumi pidudeks kohtasime metsa teel puukoormaga koju poole tõt-tava vanakese ning talle karjapasuna piiku torkasime, küsides: „Kas on oma.“ Vastuseks oli: „Eks ma ole teda noores põlves ikka puhunud“ ja mäng algas nii et mets kajas. Neli algupärast pasuna lugu kõlasid vastu tihedas männimetsas, nii et teised metsamehed heinakoormatega järele jõudnud ei raatsinud edasi liikuda, vaid huviga Joosu mängu jälgisid. „See pasun on veidikese liig lühike“ tähendas Joosu mänguriista suu juurest ära võttes. „Minul oli pikem ja hiiudis paremini. Kodus on mul üks paras kohe käepärast.“ Joosu lubas oma pasunaga mängima tulla, kui teda aga nõutakse, kuid enne jõudis surma vikat vahele. Puukoormal mängitud lood jäid Joosule viimaseiks. Sel ajal oli Joosu Peedu 70 a. v. Selles ümbruskonnas, s. o. Pikaveres ja Alaveres, metsarikastes külades leidus mõne aja eest rohkesti karjapasuna puhujaid ja teisi vanemaid pillimehi. Neist leidsime veel mõned juba raukadena, kuni 90 aasta vanuseid, nagu Pockmann, Matverk j. t., kes aga keegi pillile häält enam sisse ei saanud.

Hää karjapasuna puhuja on Anton Danner, pärit Peetri kihelkonnast, 44 a. v., kes muuseumi pidudel korduvalt on esinenud.

Ingeri karjapasuna puhujatest on muuseumi pidudel esinend ja seega üldiselt tuttavaks saand Ilja Kotkas ja Mihkel Sildus. Mõlemad veidi üle 40 a. vanad. Ingeris leidub aga karjuseid 20—30-aastaseid noorimehi, nagu Iegorov jt., kes karjapasunat harrastavad suure eduga kui täiesti tarvitusel olevat mänguriista. Hoolimata sellest, et ingeri sörmiline karjapasun mängimiseks suurt jõupingutust vajab, käsitavad nad seda kergelt, raskuseta, nagu mängides. Karjas olles kannavad nad karjase üllkonda — valget omapärast rüüd. Kuni 3 sülda pikk piits võib vahel karja juhtimiseks. Piitsaga tabavad nad märgitud looma juba eemalt.

Roopilli mängijad

olid harilikult torupillimehed, sest roopill valmistati pilliroost samal viisil, nagu torupilli piugudki. Nii mängib ka Torupilli Juss roopilli sama kergusega kui torupilligi. Ka Jaan Parbo S.-Jaanist, 79 a. v., on roopillil korduvalt esinend, seda väga osavalt käsitades.

Vilespilli mängijaid

on vähe teada. Neist on tuntud Vilepilli Toomas oma 10 pojaga, kes muuseumi pidudel mõne aasta eest esines. Pärit Jõeleftmest. Samast kihelkonnast on tuntud ka Peeter Piilberg, kes mängib sõrmilist vilespilli, kuna Toomas, õige nimega Proos, pikka vilet mängis. Viimasel ajal on hää eduga sõrmilisel vilespillil esinend Peeter Kuldkepp S.-Jaanist.

Sokusarve ehk luige mängijaid

on käesoleval ajal teada ainult kaks, kes esinedes häbenenada ei tarvitse, kes omas mängus kindlad. Need on Jaan Parbo ja Peeter Kuldkepp, mõlemad S.-Jaanist. Esimene neist 79 ja teine 57 a. v. Sokusarv nõuab mängijalt suurt jõupingutust, kuid sellest hoolimata käsitab Parbo seda suure eduga. Kuna mängumehel hambad puuduvad, mille vastu ta sarve mängides rõhuda võiks, asetavad neid huuled, mis kestva mängu juures paistetavad ning siniseks muutuvad. Parbo on C. R. Jakobsoni aegne mees. Juba sellele on ta oma sarvelugusid ette mängind, saades temalt uut hoogu ja äratust. Parbo oli osav katusemeister ja Jakobson'ile katust tehes sigiski mängumehel viimasega tutvus, sest katusemeister ei läbenud ka töö juures vahetevahel sarve taskust välja võtmast ja mõnd lugu lähidasse metsa kõlada laskmast. Parbo on mitmekülgne pillimees. Ta mängib veel viiulit, roopilli ja torupilli. Kolme esimese pilliga esines ta muuseumi pidudel Tallinnas mõne aasta eest.

Ka Kuldkepp, Väikevälja Peetriks kutsutud, on omapärane pillimehe tüüp. Väliselt kõhn, veidi küürus, raua ilmega, vaikne ja tagasihoidlik, aastates vaevalt 57, kuid kui pilli kätte võtab, siis algab elevus ja liikumine. Tema mängib sokusarve, parmupilli ja vilespilli, kuid ka viiul ja torupill on temale hästi tuttavad. Üksildane poissmehe elu on jätnud talle aega ja võimalust end muusikale pühendada. Ka tema vend ja õde on vanapoiss ja -tüdruk ja nii nad kolmekesi koos elavad ja töötavad. Ebausk ja vanad kombad on nende majas au sees ja tarvitusel. Nii peeti uus maja kolm aastat katuse all, enne kui sisse koliti, sest muldu võiks vana paharet uues tares kurja sünnitada. Kui kaks põllul tööil, siis kolmas on koduvahiks, Panka vanad poisud ei usalda ja sellepärast valvatakse ka rahanatukest kodus. Laetud püss seisab seinal varuks ööd kui päevad. Pilli juure asudes aga unustab Peeter kogu ümbruse ja elab oma kunstile. Lugudest oleks nimetada: „Vanapõlve karjaste lugu“, „Torupilli valss“, „Unt aia taga, sepipaja taga“, „Vanamoodi polka“ j. t. Elukutselt on Kuldkepp põllumees, kuid peab lugu ka jahimehe kutsest. Jooksva haigus kipub ta tegevust takistama. Suur kokkuhoid toitmises on ta välimuse liig varaselt vanaks muutnud.

Parmupilli,

suupilliks ja mokapilliks nimetatud, mängijaid leidub nii vanemaid kui noori, sest viimasel ajal, võib olla muuseumi pidude ja vanade mängijate õhutusel on noored

*Frumma
 lisi mehi ja veel
 kummalisemaid viile*

Ülal pahemalt: 1) Sokusarvemängija Peeter Kuldkepp Viljandimaalt 56 a. v.; 2) hilukandlemängija Mart Kaasen Läänemaalt 56 a. v.; 3) viiespillimängija P. Kuldkepp; 4) torupillimees Jüri Tõnisson Harjumaalt 73 a. v.; 5) viiuliga – viiuli, sokusarve, roopilli ja parmupillimängija Jaan Parbo Viljandimaalt 73 a. v. Viimased kaks foto Vildt, teised foto K. Akel.

selle mänguriistaga lähemalt tutvuma hakanud ja mõnedki neist käsivad pilli laitmatult. Paremaid vanu mängijaid oli kahtlemata **Vekman**, kes esines 1922/23. aastatel muuseumi pidudel nii Tallinnas kui Tartus. Vekman oli mängus ja liigutis laval täiesti vaba. Täiesti jalule säadmiseks aga kulus ära siiski väike tips kibedat. Vekman, kes mõni aasta üle viiekuümne vana, Jõeletimest pärit, oli tol ajal Tallinnas vabriku tööline. Oma mänguriista käsitades oskas ta suukoopaga helisid nii osavalt esile tuua ja kuulajaid võluda, et kogu saali täis publikut hinge kinni pidades teda jälgis, igat liigutust tähele pannes ja lisapalasisid nõudes. Halastamata surm tegi mängumehel varase lõpu. 1923. aastal ei olnud Vekmanni enam teiste pillimeeste hulgas.

Täiesti erilise kõla andis parmupillile Kihnu saarelt pärit **Jaani Türk**. Türk asetask mänguriista sügavale suhu ja sünnitas helisid luristades pilli, esile tuues erilisi pehmeid, paenduvaid hääli. Kihnus nimetatakse parmupilli **konnapilliks**. Türk oli umbes 50 aasta vana ja esines veel viiulil. Vanemaid parmupillimängijaid on veel **J. Parbo** ja **P. Kuldkepp**, mõlemad pärit S.-Jaanis. Neist oli juttu varem.

Hiukandle mängijaid

on veel ainult üks vanakene teada, kes seda mänguriista käsitab täiesti endisel kujul, nimelt **Mart Kaasen** pärit Läänemaalt, 57 a. v. Kaasen'i pill, keeled ja ka poogen on ta enda valmistatud. Kaasen on esinend muuseumi pidudel möödunud aastal, ka ringreisidel Tartus ja Lõuna-Eestis. Teine hiukandle mängija oli **Kandle Ado**, õige nimega **Ado Volberg**, samuti Läänemaalt, Taeblast, esinendes muuseumi pidudel 1923. a., olles sel ajal 76 a. v. Kandle Ado oli läbi ja läbi pillimees, mängis päevad läbi, hommikust õhtuni. Ameti poolest soategija. Tallinnas elab veel **Villem Proos**, kes ka hiukannelt mängib. Oma pilli müüis ta hiljuti vabaõhumuuseumile.

Kandle mängijaid

leidub veel mitmel pool, kuid harilikult praegu mängitav kannel on uuem tüüp, mida ka tsitreks võiks nimetada. Vanemat kandle kuju leidub veel Setumaal ja selle mängijaid samas. Uuemaaja kannelt mängivad **Joosep Kotkas** Harjumaalt, **J. Rosenstrauch** Kadrinast, kes mõlemad muuseumide pidudel on esinend. Ka S.-Jaanis on teada kandlemängijaid.

Põiepilli mängija

leiame veel Väandrast. Mänguriist on kokkusäätud täispuhutud sea või härja põiest, sirgest kepit või luuavarrest ja soolkeelest. Mängitakse poognaga.

Roikapilli

tarvitati lauluviiside ettekandmiseks ja niisuguseid vanakesi, kes selle mänguriistaga ka noodist mängida võivad, leidub mõni meiegi ajal. Nii näiteks **Jaani Tassing Alaverest**, 77 a. vana. Ka eit, tema naine, aastates sama vana, aitas kaasa. Prillid ninal, noodiraamat, mis eriti roikapilli tarvis trükitud, ees ja nii läks asi üsna libedasti. Roikapilli nimetatakse mõnes kohas molpilliks, ka kõögapilliks. Mängijaid on veel teada Jõeletmes ja Jüris. Veel jääks päle eelpool mainitud muusikariistade nimetada viimaselgi ajal veel tarvitusel ja au sees püsivat

viiulit.

Vanu viiulimehi leidub, võrreldes teiste rahvuslike mänguriistade käsitajatega, kõige rohkemal arvul. Vaatamata sellele, et viiul on raskelt õpitav, oli juba vanemal ajal selle harrastajaid rohkesti. Viiuli paenduvus oli vanadele mängumeestele küllalt tuttav, teisisi ei saa suurt lugupidamist viiulile ja selle võidukäiku vanemal ajal seletada. Vanematest viiulimeestest, kes meie päevil veel silmapiiril ja üldiselt tuttavad, oleks nimetada Hans Lillesmägi Kullamaalt, kes 73 a. vanuses muuseumi pidudel ja ringreisidel suure eduga esines. Lillesmägi mäng oli toonilt puhas ja kõlav. Tükid omapärased, neist paljud ta enese loodud. Neist võiks nimetada: „Vati jõgi põleb — õlgedega kustutatakse“, Linnud laulvad haava oksa pääl“ j. t. Lillesmägi on viiulimängu ka paljudele teistele ümbruskonna noortele õpetand, isegi neid kooriks kokku tõmmates.

Lillesmägi seletab pillitükkide ja nende nimetuste tekkimist järgmiselt. Elanud kaks venda, ametilt kingsepad, väikeses saunakeses. Mõlemad olnud tublid viiulimehed. Lutikad kippund mehikestele liiga tegema. Vennad tahtnud lutikaid palavusega hukata ja kütunud sauna hästi kuumaks. Ise mänginud viiulit. Saun süttind suurest kuumusest põlema. Viiulimehed mänginud edasi. Kui tuli saunas tülitama kippund, läind nad õue aia ääre ja jätkand sääl oma mängu. Külarahvas nähes tulekahju ruttand seda kustutama. Leides vendi viiulit mängimas küsinud neilt miks nad tuld ei kustuta. Viiulimehed-kingsepad aga kostnud rahulikult: „Vaat see oli luttidele paras“. Nii omandas lugu, mida kingsepad sauna põlemisel mängisid, nime: „Vaat see oli luttidele paras“.

Teine lugu sai nimetuse järgmiselt. Kord vedanud mõisamehed õlgi. Olnud talvaeag ja kange külm. Et sooja saada teinud moonamehed Vati jõele õlgedest tule maha. Õled põlesid muidugi ruttu ära ja ei soendand mehi sugugi. Siis käskind kubjas: „Ei õle tulest sooja saa! Tooge parem viiul välja ja pange labajalavalss käima“. Tantsinud siis kubjas ja moonamehed nii, et varsti kõigil nahk soe. Valsile, mida jõel mängiti, pandi nimeks „Vati jõgi põleb — õlgedega kustutatakse.“

Üks vanem polka nimega: „Hiidlane püüa silku“, saanud nimetuse ja alguse hiidlaste räimepüügist.

Lillesmägi on kimbus jooksva haigusega. Jalad ei taha enam sõna kuulata. Mõödund aastal ringreisil viibides sai vanake Otepää seltsimajas veidi vinguga jäi haigeks. Nädal kulus paranemiseks Tartus Maarjamõisa kliinikus. Vaim olnud endiselt värske. Viiulimängust ka siis ei loobunud. Ameti pooldest põllumees, kaupmees, kingsepp ja aednik.

Vändras tuntud viiulimees Hendrik Adamson, 53 a. v., Tartumaal Juuli Ott, 61 a., Toris Jaan Tiik, Männi Mart j. t. Ruhnus Bisa. Pääle nende veel palju, palju teisi. Viiulimehed Kuldkepp, Parbo, Ott ja Adamson on kõik muuseumi pidudel esinend.

Pillimehed koolis.

Aastat 75 tagasi ei olnud kooliealistel noortel veel kindlat kohustust lugemise ja kirjutamise õppimiseks, aitas lugemiseoskusest. Nii oli lugu ka Torupilli Jussiga tema noorespõlves. Kahe talve kestel nõuti teda iga nädal kaheks päevaks kooli, kus viibis umbes paar tundi. Koolmeistriks oli keegi küllamees, kes oskas lugeda ja kirjutada. Koolis nõuti käskude, mõne piibli- loo ja paari vaimuliku laulu oskamist, kuna kirjutamiseks sundust ei olnud. Mõni õppis siiski ka kirjutama. Torupillimees ei soovind kirjatähti tegema õppida ja

nii kirjutas ta senini oma allkirja kolme ristikese näol. Sama lugu oli ka laulik Mari Kõluga, kes 76 a. v. Mari tõendab, et tema siiski noores eas kirjutada osanud, kuid vanaduses unustanud selle ära. Iugeri karjapasuna-puhuja Sildus oskas kirjutada ainult venekeeles. Mõõdud aasta oktoobris, mil kõik nimetatud ringreisil viibisid, leppisime kokku et nemad kirjutamise ära õpivad. See sündis. Aravetel istusid kõik kolm laua taha ja hakkasid noorte tantsijate juhatusel tähti tegema. Pooletunnilise kooli järele äkki Torupilli Juss naeratas — ta oli õppind oma nime kirjutama. Ka teistel läks see korda. Rõõm oli üldine.

Nii lühidalt mõni sõna meie vanemaist pillimeestest, kes kuni viimase ajani on silmapiiril püsind. Kuna noori enam pääletulemas ei ole, kuivab nende arv igapäevaga ja kaugel ei ole vististi aeg, kus rahvuslik pillimees püsib ainult mälestustes. Kui aga tahaksime näiteks torupillimängu pärandada tulevastele põlvetele, siis tuleks küll Torupilli Jussi näpunäite järele käia ja Tallinna Konservatooriumi juure torupilli klass avada ning professoriks sellel alal kutsuda Juhan Maaker — Torupilli Juss Hiiumaalt.

HOLSTRE MÄNGUKOOR (VILJANDIMAAL)

I rida all: Märt Ülper, Andres Aavik, Andres Pärtma, Jaan Hanson. II rida üleval: Jaak Peterson, Juhan Kansil, Jaak Lõo, Toomas Henno, Frits Org. Ülesvõtte umbes 1890. a. Vaata lähemalt lhk. 235.

LAULUPEOD & PÄEVAD

Pärnumaa V laulupeost 24. ja 25. juunil 1929. a.

Rong hakkas vähehaaval peatuma. Jõudsin Pärnu. Jaamas kostub pasunakoori mängu. Mõtlen: nonoh! Siis aga taipan: tervitus lauljale ja laulupeole sõitjale! Sõitis ju selle rongiga Tallinna Jaani koguduse koor. Ta jõudis esimesena kooridest, laupäeva hommikul kell ¼7. Ja juba nii vara ka pillimehed väljas!

Jaam kaskedes ning „Teretulemast laulupeole“ võtab igat rongi vastu ja sinna juure veel marss! See agar mängukoor tervitas igat rongi, läbi päeva kuni hilja ööni. Kui ma ei eksi siis oli see Pärnu karnisoni pasunakoor. Mängis hästi oma marssi. Algul kui saabusid väiksemad rongid, aeti läbi fanfaarideta. Hiljem saabus aga juba pikemaid ronge ja rohkem lauljaid, siis tähendas üks mängija: „Nüüd peame ka fanfaarid ette lööma“. Ja löödigi järgmise rongi ajaks rida fanfaare ette.

Jaamas võtsid peokorraldajad lauljad oma hoolde ning saatsid neid peatuskohtadesse, milleks olid reserveeritud kõik koolimajad rohke ja puhta õlega. Vastuvõtjad olid agarad, neid oli ees ja taga ja igal pool. Korraldus oli häa. Paisitis silma üks asjaolu, millest näiteks meil, Tallinnas, undki näha ei saa: korraldajate seas palju sõjaväelasi kolonellist kuni reameheni. Nii sümpaatlikuna näis see, et sõjavägi rahvuspidustustest nii agaralt korraldava jõuna osa võtab, mis muidugi suurel määral on ülemusest, aga ka palju osavõtjaid endast. Ülemus võib küll käskida osa võtta, aga seda agarust ja hoolt mis nad laulupeo korralduses üles näitasid, seda ainult käsu järel teha ei saa.

Nii askeldati jaamas vahetpidamata kuni hilja ööni, sest lauljaid aina voolas Pärnu. Küll jäi palju laulu- ja pasunakoore ilmumata, palju koore sõitis hulga vähema koosseisuga kui lubatud oli, ühest koorist tuli kohale ainult juhataja, aga siiski saabus Pärnu 200 laulu- ja mängukoori ümber, umbes 4000 tegelasega kõigist maakonnist, nii et tegelaste esituse poolest oli laulupidu ülemaaline.

Samal ajal kihas laulupeo büroos, mis asus „Endla s“, igasugune korraldustöö. Sinna jooksid kokku kõik niidid ja säält anti juhatast tervele laulupeo korraldavale aparaadile. Säält oli tegev Pärnumaa V laulupeo toimikond oma tubli juhi A. Jürvetson'iga eesotsas ja Pärnu Helikunsti Seltsi juhatus. Need kaks organi olid laulupeo tegelikud korraldajad. Kuna mõlemad organid koosnesid energilistest ja vilunud tegelastest, siis oli laulupeo üldkorraldus otse eeskujulik. Neile oli kahe nädala jooksul ja laulupeo ajal abiks ja nõuandjaks Lauljate Liidu büroo juhataja R. Savig, kel sarnases korraldustöös suur vilumus ja asjatundmine, kuna tema käe alt käisid läbi kõik IX üldlaulupeo suured korraldustööd.

Laupäeva õhtuks olid juba kõik lauljad koos ning linn kihas aina neist. Ainult mõned lähemat koori oodati veel pühapäeva hommikul saabuvat. Ka palju peovõõraid oli juba saabunud. Laulupeo kooride üldjuht J. Siim oli juba mõni päev varem Pärnu ilmunud, laulupeo õhkkonnaga tutvumise otstarbel.

Pärnu on tõepoolest ilus linn. Kõigepäält see rannapoolne osa, see kus laululaava asub. Nii palju puisteid, — olla tervelt 36 kilomeetrit — metsa. Peab allakriipsutama seda ettenägelikkust ja avarust mõõdus, millega terve see linnaosa rajatud, samuti suurt korraldavat hoolt edaspidiseks arendamiseks ja kujundamiseks. Laulupeo linnaks on ta küll kui loodud. Nii mõnigi suurem linn kadestab aina Pärnut. (Mõtlen siin Tartu laulupeo platsi liiva ja tolmu kõrbes!) Külluses puid, puisteid, värsket õhk ja puhtus — see on ise juba harmoonia, muusika. Ja kui säält veel kõlavad tuhandete lauljate lauluhelid — siis on nauding kahekordne.

Kena laululava on pärnulased omale soetand — kuid see aed, mis laulupeo lagedat piiras, see tahtis kui vägisi publikut eraldada sest ilusast Pärnu loodusest, tahtis kui ebakõla sünnitada selles suures kooskõlas — aga sinna pole, kahjuks, midagi parata. Aineline tulu! Laul, tuhanded lauljad, veel rohkem pidulisi, võluvad tammikud, meri, metsad ja muud — see kõik sünnitas harmoonilise laulupeo Pärnu.

Esimene laulupeo päev algas ühendatud laulukoori pääprooviga laululaval. Lauljaid kogunes lava peaaegu täis. Kui aga kõik koorid ja täies koosseisus sõitnud oleks, siis oleks lava kitsaks jäänud. Maakonna laulupeoks on aga laval küllalt avarust, ta mahutab umbes 4000 lauljat, ja suuremaks maakonna laulupidu ei peakski paisuma, mis küll raskendaks laulupeo eeltöid kooride ettevalmistuses, mida võime märkida mõnest endisest maakonna laulupeost, samuti raskendaks suur lauljate arv nendele asulate muretsemist. Nii kui nüüd Pärnus oli on paras. Oiguspärasest peaks küll iga maakond pirduma ainult oma maakonna laulukooridega, siis saaks ülevaadetes ja ajaloos märkida teatava piirkonna muusikalist arengut, tema häid külgi ja vigu, siis saaks jälgida tema järkjärgulist tõusu — siis oleks meie muusikalises töös kindel süsteem, lokaliseatsioon. Praegusel kujul on see aga võimata. Nüüd ei saa ju ometi seda muusikakultuurilist tööd mis seotud Pärnumaa laulupeoga kanda Pärnumaa laulukooride kontosse, sest laulupeo juhust loeme, et Pärnumaa koore võttis sellest peost osa 59, Harjumaa koore aga 21, Tartumaa 44, Viljandimaa 22, Võru 16, Viru 26; pääle selle veel ülejäänud maakonnad vähema arvudega. Nii siis Pärnumaalt eneselt väike osa, 25%, kuna 75% on mujalt. Aga siin pole midagi parata. Eks see töö ole kasuks jällegi meie üldisele muusikakultuurilisele arengule, kuigi meie nii muusikalist arengut lokaliseerida ei saa ega üksikute maakondade tööd ses suhtes eraldi hinnata. Ka on meie laulukoorid üle maa niivõrd laulupidude innus, et sellele piiri panna pole mõtet, ja pole ka võimalik, päälegi on Pärnu lauljate kokkumeelitamiseks omad kõvad trumbid.

Kuid pääproov jäi ju pooleli. Asume tagasi. Alguses oldi laulus veidi arad, kuid varsti läks laul hoogu. Laval oli hääd akustika. Laulud kõlasid hästi ning nende kokkusulatamine läks libedalt, mis olenes sellest, et peaaegu kõik laulud olid vanad tuttavad endistest laulupidudest, suuremalt osalt eriti kerged, rahvalikud laulud. Ainult mõni raskem number, nii kui Aaviku „Priius sulle tahan laulda“ ja Saar’e „Põhja vaim“ ei sobinud nii ruttu. Üldiselt olid aga laulud kooridel kaunis seiged, eriti vanemad ja kergemad, mida lauldi peaaegu pääst.

Esimesel proovil jõuti läbi võtta suurem osa kavast, ja lauljate püsivust tuleb häälmeelele alla kriipsutada.

Meil märgitakse alati lauljate ennastsalgavat püsivust ja hoolt omas töös, mis ka vastuvaidlemata maksev suurele osale, aga kudas on lugu nende lauljatega kes proovi ajal parke mööda „ennastsalgavalt“ jalutasid, lauljämärk rinnas, ja kes proovi vaheajal ära läksid? Kuidas neist pahedest ometi üle saada? Siin seisame meie alati ühe suure „kes, mis ja kudas?“ ees.

Publikule oli pühapäeva hommikupoolel korraldatud mitmesuguseid ettekandeid. Nii võisid näitemängu harrastajad hommikul kella 10—12 vaadata „Endlas“ „Romaani“, näitejuhi Laasoni juhatusel; spordiharrastajad kogusid 12—14 Vabadusväljale jalgpallivõistlust vaatama, kus kohtasid „Tervis“—„Eestika“; vaimuliku muusika harrastajad võisid kella 13—15 nautida Eliisabeti kirikus Haydni oratooriumi „Loomist“, Tallinna Jaani Koguduse ja Pärnu Helikunsti Seltsi ühendatud koori ettekandel, Pärnu suveorkestri kaasmängul, helilooja Enn Võrgu juhatusel ja solistide „Estoonia“ ooperilauljate O. Krulli, A. Vismanni ja K. Viitol'i kaastegevusel.

Vahepääl lõunasöök Pärnu linnapää hra Kase lahel kutsel ja vastuvõtul laulupeo korraldajatele, juhtidele, valitsuse esitajale ja Lauljate Liidu esitajatele.

Kell aga hakkab lähenema 15-le. Koorid koguvad Vabadusväljale, kust peab algama laulupeo pidulik rongikäik. Koorid on täpselt kohal, igauks leiab kergesti oma seisukoha, kuna kõik on nummerdatud. Palju rahvariideid — nii näib Vabadusväli värvirikkana õienurmena. Täpselt kell 15 tuuakse orkestri mängides „Endlast“ Lauljate Liidu lipp kõrvuti Pärnu Helikunsti Seltsi lipuga Vabadusväljale, asetatakse nad rongikäigu ette ja liikumine algab. Kõige ees Pärnu karnisoni ja kaitseliidu ühendatud orkester fanfaaridega, siis mainitud lipud, selle järel

laulupeotoimkond ühes Laujlate Liidu juhatusena, Pärnu Helikonsti Seltsi laulu-
koor — siis järgneb koor koorile, lipp lipule, vahele orkester ja jälle koor jne.

Nii liikus pikk lauljate-mängijate rida rahvamurru spaleeridest läbi laulupeo-
platsi suunas. Teekond oli ilus, mitte pikk, ilusad teed, puisteed kui asfaldist,
pargid, kõikjal metsa, metsa...

Nii jõuti pea laulupeoplatsile. Järkjärgult rõivastus laululava end lipu-
ehtesse. Ilm suurepäraline, soe. „Istu kui sooja piimas,“ tähendab prof. Aavik
ilma kohta. Laujlad koguvad lavale. Kontserdi algusesse aga aega veel üle
tunni. Arvan, ilmaaegu nad kogusid nii vara lavale. See tund oli mõeldud mui-
dugi nende puhkuseks ja jalutuseks.

Ka publikut kogub tublisti ning varsti ongi laulupeo aed rahvast täis.

Aeg läheb. Juba läheneb kontserdi algus. Ilmub kooride üldjuht J. Simm,
keda lauljad tervitavad aplausiga.

Rahvariideis lauljaile antakse õigus ettepoole seista. Lavapilt on siis
päris tore.

Korruga kõlab orkestrilt marss. Valitsuse esindaja ilmub Pärnu linnapää ja
maakonnavalitsuse esimehe saatel. Ta ilmub aga terve veerand tundi varem,
mis vist esimene kord meie laulupidude ajaloo. — Nii siis võib selle järel kohe
laulupeoga alata.

Mõni minut hiljem tõusebki tribüünile laulupeo toimkonna esimees hra
Jürvetson, tüse ja süütaiv kõnemees, laulupidu avama. Süütaiva avasõna
sooritanud annab ta kõneks sõna Vabariigi Valitsuse esindajale, haridus- ja
sotsiaalministrile hra L. Johnson'ile. Pääle ministri kõnet lauldakse rahvus-
hümmi. Nüüd tervitab veel lauljaid ja pidulisi Laujlate Liidu esimees prof. Juhan
Aavik, ja kontsert võib alata. Avamine läks kõik nii ladusasti ja ruttu, kuna
suurem osa tervitusi oli jäetud teiseks laulupeo päevaks.

Juhataja puldile tõuseb J. Simm. Algab segakoori kontsert. Kavas oli
järjekorras: „Looja kiitus“ — M. Hermann, „Priius sulle tahan
laulda“ — J. Aavik, „Põhjavaim“ — M. Saar, „Nooruse unenägu“
— M. Hermann, ja „Väiksele isamaale“ — K. A. Hermann. Teises sega-
kooride osas: „Kalev ja Linda“ — M. Hermann, „Prii on jälle meie
rahvas“ — A. Läte, ja M. Hermann'i „Ei saa mitte vaiki olla“, „Laul
põllule“ ja „Tuljak“.

Laulud kõlasid hästi. Nii mõndagi laulu korraliti. Ainukest kohalviibivat auto-
rit J. Aavik'ut kutsuti välja ning paluti teda oma laulu juhutama.

Üksikute laulude ettekandjate kohta sõna võtta pole suuremat mõtet, kuna
nad peaaegu kõik olid üsna lihtsad ja kerged, varem väga palju lauldud, üldiselt
tuttavad, nii siis ka ettekandelt ja tõlgitsemiselt kerged, ja neid lauldi libe-
dalt. Siin-sääli juhtus vahel sekka mõni väike sabake, mõni väikene ebapuhtus
intonatsioonis, see oli kõik. Lihtsad laulud — lihtne ülesanne. Hoogu ja tuju oli.

J. Aavik'u laulus „Priius sulle tahan laulda“, mis raskemalt komponeeritud
ja uuem, kaotasid mõned häälerühmad tihtigi jalgealuse ning ta kõlas intonatsioo-
nilt mustalt. Osa selle laulu mustusest kirjutan noodivigade kontosse, kuna
leidsin selle laulu noodist 9 noodi viga. Ka oli see laul nõrgemalt õpitud ja nii
ei pääsenud ta täiele kõlale, puudus sellele laulule omane tihedus. M. Saar'e
„Põhjavaimu“ tõlgitsemise suhtes tahaksin jääda eriarvamisele, kuna see minu
arvates jäi pinnapääle, samuti ei sobinud minu maitsele selle laulu tempode
võtt.

Meeskooride esimese päeva kavas leidsid aset: K. A. Hermann'i „Eesti
laul“ ja „Ootus“, J. Kappeli „Suve õhtul“, ja M. Hermann'i „Meeste
laul“.

Kui segakoori laulud üldiselt hästi kokkulauldult, täieköllaliselt esile toodi,
siis meeskoori laul jäi päris kahvatuks. Koor oli väike, kokkusulavus puudus
täiesti. Laulud olid nõrgalt ettevalmistatud, ja nii lauldi väga mustalt, olgugi
et laulud olid kerged. Meie meeskooride arv on väike, ka pole meie meeskoor-
ides hääd häälematerjali, sellepärast oleks soovitatav maakondlikel laulupidudel,
kui tahetakse korralikku meeskoorilaulu pakkuda, püüda kaasa tõmmata mõnda
suuremat meeskoori täies koosseisus, kes siis üldkoori tuuma sünnitaks, kuna
vähemad koorid siis jõudumööda kaasa aitaks. Kui see võimata, siis peaks mees-

kooridega vähemalt paar-kolm tugevat proovi tehtama, et kokkulaulu saavutada. Nii aga see laul sugugi ei rahuldanud.

Vahepääl esinesid ühendatud pasunakoovid hra J. Kase juhatusel, kandes ette A. Kapi „Eesti marss“, M. Hermann-Meri „Me teretame“, Lätte-Kull'i „Kuldrannake“, Tiirpu-Knuude „Kodutalust lahkumine“ ja J. Aavik'u „Kungla rahvas“. Esimene ja viimane pala on otsekohe orkestrile kirjutatud, kuna vahepäälse kolm pala on koorilaulude orkestratsioonid.

Lõppes esimene laulupeo päev. Mindi laiali hääs lootuses järgmisel päeval — Jaanipäeval — jällegi samas paigas koguneda.

Õhtul oli „Endlas“ operett „Tsareevi“, südaööl kell 24 laulupeo platsil vabaõhuetenduseks O. Wilde „Salome“ ja igasuguseid muid lõbustusi, nii kui „tuletõrjute rongikäik tõrvikutega randa“, „ilutulestik Rannasaali ees“ ja „lillepidu Rannasaalis“, millest kõigist agaralt osa võeti, seega Jaanipäeva pidutsedes.

Jaanipäev, teine laulupeo päev algas jälle lauluprooviga laululaval. Siis peeti Vabadusväljal jällegi järjekorraline jalgpallivõistlus, kus kohtasid „P. J. K.“ ja „Eestika“; „Endlas“ ja Eliisabeti kirikus olid segakontserdid.

Taevavõlvile aga kerkisid vähehaaval pilved, ikka tumedamad, tumedamad. Õhus tundus vihma tuju. Ja tuligi varsti väike hoog. Vahepääl vähe päikese-paistet ja jälle vihmahoog, kuna lõunapaiku hoopis tihedat vihma sadama hakkas. Kell 15 pidi olema jällegi lauljate rongikäik. Sinna jäid aga vihma tõttu paljud koorid ilmumata, arvates, et rongikäik ära jääb. See peeti siiski, kuigi vihmasaju all ja väikese osavõtuga.

Laulupeo kontsert viidi siiski läbi, vaatamata vihmale, aga lühendatud kujul. Rahvast oli kogunud õredalt. Laulud kostsid selges õhus väga toredalt. Nii kõlas Aavik'u „Priius, sulle tahan laulda“ just kui tüsedamalt eelmisest päevast, suurepäriselt kõlas Lüdigi „Sää! kord kasvab kaunis kodu“ ja „Laevnik“. Noh, „Koidust“ ei maksa rääkida, see kõlab alati hästi, kuna ta ülemaaliselt juba nii tuttavaks saanud, et kõik koorid seda pääst laulavad. Koor oli küll palju väiksem, kui eelmisel päeval, kuid laulutuju, hoogu, meeleolu ja hakkamist tundus rohkem.

Vihma käes öeldi sooje tervitusi Soome saadikult, Pärnu linnapäält, Pärnu maavalitsuse esimehelt, V. Ernits'alt ja paljuilt teistelt, loeti ette palju telegramme, lauldi elagu üldjuhtidele J. Simm'ile ja J. Kasele, samuti laulupeo toimkonna esimehele A. Jürvetson'ile. Publik elatas üldkoori lauljaid, kes pääle kava veel mõne laulu laulsid. Lõpp-kõne pidas veel hra Jürvetson, kes süttivais sõnus lauljaid tänas üldise kultuuri ja edu nimel, eriti aga Pärnu; ja siis oli lõpp. Mindi laiali, kes Rannasaali, kus pidid pasunakoovide ettekanded järgnema, kes linna poole, et jälle rongile jõuda — ja koju poole!

Pärnulased kurdavad, et nende laulupidusid ikka vihm kiusama kipub. Miks see vihma jonn just sinna kanti alati kaldub, seda ma küll ei mõista. Ei leia sarnasel kiusamisel ka mingisugust mõtet. Pärnulased oleks küll väärt olnud ka Jaanipäeval ilusat ilma, siis oleks see suur laulupeo korraldus end ka rohkem tasunud ainelisest küljest. Kuid mis parata: hääd ilma korraldada — see ei seisnud laulupeo korraldajate võimuses.

Õhtul oli kibe kooride lahkumine. Tuli tihedat vihma. Rong lahkus rongi järgi, viies lauljaid laiali igasse kodumaa nurka. Jaamas askeldati kiirelt, tõsiste nägudega — muud kui ruttu, ruttu vagunisse varjule. Hääd mälestused aga jäid kõigile lauljatele Pärnumaa laulupeost.

Lõpuks tahan mõne sõnaga puudutada Pärnumaa V laulupeo laulude valiku küsimust. Selle küsimuse üle kirjutas laulupeo ajal „Postimehes“ helilooja A. Lätte muuseas järgmist: „Sellega kuhjus sinna kokku palju endiste pidude lõoknumbeid, pea aina vanematelt heliloojatelt. Neid vanu tuttavaid on liialt. Oleksime hääl meelel rohkem võõraid näha tahtnud. Meil on rohkesti anderikkaid noori heliloojaid. Ka nende tööd oleks pidanud kavas olema. Eitame meie nooremate töid, siis tähendab sama, kui tahaksime aina vanamaalide näitusi

korraldada.“ Tuleb täitsa ühineda A. Lättega, sest kõige päält jäi Pärnumaa laulupeo kava muusikaliselt monotoonseks. Esimese päeva kava 10 segakoori laulut oli ühe helilooja omi tervelt 6 laulu, või sega- ja meeskoori kava ühes võttes, siis 14 numbrist ühe omi 7, see on pool kavast. Kui ühe ja sama autori töid nii palju kavva kuhjatakse, läheb see tingimata ühekülgseks. Pääle selle kuuluvad need esimese päeva autorid, nimetan neid nimepidi — M. Hermann 7 lauluga, K. A. Hermann 3 lauluga ja Kappel 1 lauluga, kõik enam-vähem ühte suunda. Nende vahel oli siis M. Saar, J. Aavik ja A. Läte, igatüki ühe lauluga esitatud, kel igal ise ilme. Nõnda palju ühesuunalisi laule ritta panna poleks võidud: sellest tingitud ka see monotoonus; nende muusikalise väärtuse selle juures jätame mainimata. Teiseks: liig palju vanu laule. Esimesel päeval kuulsime üle 85% kavast laule, mille eluiga juba mitukümmend aastat, nii siis korduvat palju kuuldud, uuemaid aga vaevalt 15%. Ma ei räägi seega sugugi vanade vastu, aga miks nii palju? See ei vasta kõigi maitsele — jääb ebahuvitavaks. Meie kuulaja — publiku maitse on siiski muutunud ja ta tahaks ka rohkem uuemat, miks tale siis nii suurel määral pakkuda ainult ajalugu. Pakkugem ka tänapäeva!

Ja kaua me siis nende vanadega läbi saame? Maitset ja nõudmised on neist juba üle kasvanud!

Nii oleks Pärnumaa laulupidu üldsust rahuldanud täielikult, kui kava kokkusaadmisel mitmekesisemaid nõudmisi oleks silmas peetud ja meie väga mitmesastmes arenend kuulajaskonnale oleks tahetud pakkuda igale oma huvialalt. Nüüd oli aga vaid väljamindud lõöksõnal: lihtsad ja kõlavad — ja tagajärg: monotoonus, minevik.

Kui kihelkonna laulupäevil siamaale suuremalt osalt on vana repertuaariga läbi aetud, siis on see osaltki vabandatav kooride nõrgemate võimete ja väiksema arvuga, kuigi siin on paljusid kohtis märgata suurt püüdu ikka uuema poole — siis maakonna laulupidude kava peaks küll üle poole numbrite sisaldama uusi. Vanadega, endistest kavadest, võiks alata kontserti, kuna neid rohkem lauldud, nii laulu hoogu sattuda — siis aga peaks juba uusi töid antama. Küllap leidub paljugi meie hilisemast koorilaulu repertuaarist kohaseid laulupeo laule, ja kui mõni arvab vastupidiselt — küllap neid siis komponeeritaks!

Maakonna laulupeod, kui suuremad, peaks siin suuna pidajad olema. Nad peaks propageerima ka uusi töid, seega õhutama laulukoore uuteks ülesanneteks, raskemateks ülesanneteks. Muidu jääme meie ju omas arenemises liiga primitiivsele pinnale, jääme muust kultuurmaailmast liiga kaugele maha. Siin oleks suuri ülesandeid maakonna laulupidudele. Meie peame ju arenema! nii laulukoorid kui ka kuulajad. Iga elu edu pant on ju arenemine, edasimineku, võimete kasv, väärtuste rikastus!

Nii kõigepäält minu mõtteid. Samu arvamisi olen kuulnud paljudelt teistelt muusikameestelt, kellega ses asjas on juttu olnud — ja ka väljastpoolt muusikaringkondi. Ka L. Liidu juhatus ei pooldanud nii ühekülgset kava. Samuti oli sellest juttu L. L. volikogus.

Pidasin oma kohuseks seda üles märkida, kuna see on laulupidude sisu küsimus, seega kõige tähtsam ning olulisem.

Laulupeo väljaannetest tuleks mainida laulupeo nooti ja laulupeo juhti. Esimeses oli väga palju noodi vigu, mis raskendas laule õppimist, neist tuleks edaspidi kategooriliselt hoiduda. Tuleb lasta korrektuuri teha inimest, kes seda oskab ja kel selles asjas vilumus. See pole kerge töö. Pole ju iga koorijuht igas paigas kompetent vigade leidmiseks — ja nii võib kakofoonia välja tulla. Oli küll ka vigade parandus osale nootidest juurde lisatud, kuid ka sääl leidus vigu.(!)

Teine väljaanne, laulupeo juht, oli nägus raamat, kus ülevaated senistest Pärnu laulupidudest, põhjalik laulupeo kava, üldjuhtide pildid, heliloojate pildid, kelle laulud peo kavas, kooride nimestik ja igasugused tarvilikud teated.

Pärnumaa on olnud agar laulupidude korraldamisega alates aastast 1900. Enne iseseisvust 3, iseseisvuse ajal 2. Pääle selle aga on peetud iseseisvuse ajal väga sagedasti Pärnus muusika- ja laulupäivi. See näitab et laul ja muusika

on võitnud omale Pärnu juhtivate tegelaste seas palju sooje südameid ja üldiselt saavutasid laialist kõlapinda. Möödunud laulupidu oli aga esimene, mida peeti Lauljate Liidu, s. o. lauljate ülemaalse koondise, kava järgi, ja mille ettevalmistusel oldi tihedalt ühenduses Lauljate Liiduga, kes seda tööd piüdis jõudumööda jõuga ja nõuga aidata. Loodame sarnast ühistööd ka edaspidi, sest ühise jõu ja nõuga suudame raskusi kergemalt võita, ühiselt oleme leidlikumad, ühiselt võime kasutada üksteise kogemusi paremuseks ja hoiduda olnud väärustest. — Ühiselt leame kergemalt selle õige otsitava ja tabame õigema tegevussuuna, ühiselt suudame luua suuremaid vaimuväärtusi — ja ühiselt kaunistame oma kodu!

T. Vettik.

I vaimulik laulupäev

peeti Tartus, 16. juunil. Vaimuliku laulupäeva pidamise mõte tekkis mäletavasti opositsiooni meeleolus ühe osa vaimulikkude ja üksikute kirikukooride hulgas enne viimast üldlaulupidu, või öieti viimase puhul, seepärast, et viimase üksiklaulude kavas puudusid kirikulaulud, millega sooviti säältpoolt pidu alustada. Opositsioon läks teravamaks veel pääle selle, kui koraalide ärajäämist üksikud isikud seletasid kahjuks kujul, mis pidi, vähemalt võis, inimeste usutundeid haavata, mis omaltpoolt tõstis ärevust kogu Lauljate Liidu ja isegi kogu IX üldlaulupo vastu. Kahjuks hakkasid tõusma siis just enne IX üldlaulupidu liialdatud ja ärevad kuuldused, nagu oleks Lauljate Liit, pääle selle kui Tartu praostkond oli juhtunud tähelepanu koraalide puudumisele, demonstratiivselt seitse uut ilmalikkude laulu kavale juure lisanud, kuid säälsamas seletanud, et koraali õppimiseks ei ole aega, ja muud sellesarnast. Ligi 15.000 eesti lauljat teavad aga väga hästi, et ei ühtegi uut pala laulupo kavale juure ei lisatud, vaid tuletati ainult meele, et lauljail oleks valmis lisapaladena kaks vana ja lauljaskonnas üldtuntud laulu, K. A. Hermann'i „Isamaa ilu hoieldes“ ja Lüdigi „Koit“. Kahe ammutuntud laulu juurelisamisest oli siis seletatud kui seitsme uue laulu õppimist otse kirikulaulu kiuste ja seda uskuma panna suudetud osa Tartu praostkonna piirkonda kuuluvaid eesti vaimulikke, kui ka üksikuid kirikumuusika tegelasi. Niisugused ärevad ja põhjendamatud kuulujutud leidsid veel toetust paarist Lauljate Liidu vastu sihitud ässitusartiklist ajakirjanduses. Niisugune oli siis aeg ja olukord, mis kutsus välja ühe osa kirikutegelaste juures protestivaimu erilise vaimuliku laulupäeva kujul.

Niisugused, protesti ja opositsiooni meeleolus tekkivad ettevõtted võivad olla elujõulised, hoogsad ja suuremõjulised, kui nad on kantud suurtest aadetest. Kuid käesoleval juhul olid hirmul suured silmad. Mõnd üksikut nähtust üldistati, ja inimesed, kes terves IX üldlaulupoos nägid otse kirikulaulu vastasust, unustasid kõige päält, et ükski Lauljate Liidu asutaja, kauaaegne Liidu esimees, Lauljate Liidu juht IX üldlaulupo eelseil aastail, ning juhtiv tegelane IX üldlaulupo kava kokkusaadmisel, samuti ka laulupo aegne Liidu esimees, elus vast rohkem Issanda auks ja kiituseks on mänginud ja laulnud, kui mõnigi kirikuõpetaja kantslis sest sõnu on teinud. Et meil laulupo eeskava heliloojate hulgas leidus mitmeidki sügavuslikke mehi. Kui kõik kõned kantsleis kuulajat samuti suudaks haarata, kui Tobias'e „Otse kui hirv kisendab“ või „Eks teie tea, et te Jumala tempel olete“!

Need ja mõned teisedki p ä a a s j a d oli unustatud ja ennast mõnest rohkem juhuslikust nähtest provotseerida lastud. Nii tõusis võitlus öieti olemata vastase vastu. On ju selge, et ei Lauljate Liit kui niisugune, ega ka need ligi 15.000 eesti lauljat, kes laulupoole tulid ja innuga laulsid, laulust vaimustusid, seega ometi mitte midagi halba usu või usutunde vastu üles ei näidanud.

Vist oleks õigem olnud enne kaua ja põhjalikult kaaluda kuidas vaimulik muusika vääriiliselt ja mõjuvalt X üldlaulupoole esitatud oleks, kui opositsiooni kibedas ja kärsitus meeleolus rutuliselt ja pilla pilla „oma“ laulupäeva korraldama minna.

Ilma, et üksikasjalikku arvustust tuua, ilma et salata tahaksime lauljate võrdlemisi korraldada laulude äraõppimist lühikeses aja jooksul vaimulikuks laulupäevaks, ilma et tunnistamata tahaks jätta vaimuliku laulupäeva ülevat mõtet

praegusel madalaile instinktidele küllalt ruumi andval ajal — peaks siiski tunnistama: I vaimulik laulupäev „läks korda“, kuid ta ei mõjunud, ta ei haaranud, tas ei olnud pühalikku hardumust, seda, mida vaimulikust muusikast kõige päält tohiks loota.

Süüdi ses ei tule otsida siin niipalju mujalt, kui vist ses pääpõhjuses: hää asi oli seekord ette võetud opositsioonis samuti hääle asjale.

Sest IX üldlaulupidu ei olnud veel mingit hoolimatust näidanud kirikulaulu vastu, kui selle kavas ei olnud koraali avalauluks. Koraal puudus ka VII ja VIII üldlaulupeol, kuid kes julgeks ka nende laulupidude aulist, ülendavat mõju meie rahvasse salata? Ja kes tegi siis seepärast opositsiooni? Opositsiooni tegijad unustasid ühte: kirikumuusika monumentaalsemaid, sügavamaid teoseid, Händel'i „Messias“ oma korduvate ettekannetega nii publikule, kui ka lauljaille, viimastele isegi maksuta, seisis ometi IX üldlaulupeo kavas ja oli kõigile kättesaadav. Seda, mida pakkus teravalt arvustatud Lauljate Liit, ei olnud opositsiooni tegijail Tartus vaimuliku muusika alal mitte pakkuda. Tõsi, meie üldlaulupeo eeskujul pakuti ka siin lauljaille maksuta Händel'i „Simson'i“, kuid see ei olnud mitte laulupäeva toimkonna korraldus, vaid Tartu Ülikooli Kiriku Muusika Seltsi ettevõtte Rakvere kirikukoori (juhataja hra Siiak) toetusel, mis laulupäeva puhul Josep Aavik'u juhatusel kordamisele tuli.

Kui siis I vaimulik laulupäev kaugelt vähem pakkus, kui nõuda oleks tohtinud, ja rahva osavõtt laulupäevast ilusale ilmale vaatamata oli vähene, siis oli selle põhjuseks suurelt osalt just see natuke kunstlik opositsiooni tuhin, milles laulupäev ellu tõusis.

Mitte vana meeletuletamiseks ega ka kellegi parastamiseks ei ole need read kirjutatud, vaid seks, et õppetundi kasutada tulevikku jaoks: **muusika- ja laulupidude korraldamine jäägu meil ka tulevikus ikkagi organisatsioonide kanda, kes muusika ja lauluga tegemist teevad.** Ka muusika nõuab oma „kogudust“ ja tema hingeolu tundmist. Ning X üldlaulupeo toimkond peab aegsasti mõtlema hakama, kuidas järgmisel üldlaulupeol vaimulikule muusikale oleks antud vääriline koht ja vääriline esitus, kuna kirikuõpetajaille ja kirikumuusika tegelastele küllalt tööd jääb kirikumuusika ja oma kooride võimete arendamiseks ligemas ümbruses.

Siis kõlab ka X üldlaulupeol jällegi ühistunde kantuna laul Jumala auks ja kõrvuti säälsamas laul isamaa armastusele, tõe, ilule ja aususele. Ning kui ilmalikkude laulude sekka ka mõni naljatilk ilmub, siis naergu kuulaja südamest, ilma, et ta karta tarvitseks, et see kuradist on, milleks meie rahva hingele võõrad ja võõrast kannust võrsund inimesed eesti rahvaviisi veel mõni aeg tagasi pidasid.

Nii siis: **opositsiooni ja separatismi vaimust kantud laulupäevad jäägu tulevikus ära.**

Eesti laulu- ja helipühad jäägu ka tulevikus meie rahva ühispidudeks, siin laulame kõik üheskoos au ja kiitust kõigele, mis meie meelt, meelsust ja südant kõrgemale viib.

L. Neuman.

Väike-Maarja I laulupäevast 16. juunil 1929. a.

Lõpuks otsustasin sõita siiski peopäeva, s. o. pühapäeva hommikul. Tallinna vaksalis kohtan tuttavaid. — Noh, kindlasti sõidavad V.-Maarjasse, — arvasin endamis, ja arvasin õieti. Seltsisime siis, et sõit oleks lõbusam.

Aegviidu jaamas jalutan ajaviiteks jaamaaisel. Korraga pistab keegi suure rutuga mulle käe pihku: „Tere, kas Maarjasse?“ — „Jah!“ — „Mina ka!“ ja kaob ruttu vagunisse, sest märguvile juba kõlas.

Tapal silmitsen ajaviiteks vaguni aknal rahvast. „Näe, Vettik sõidab ka Maarja laulupeole,“ kuulduv rahva seast, öeldud nii, et ma kindlasti kuuleks. Ja tulebki üks tuttav, sama kes lausus needsinatset sõnad, lähemale, tervitab ja lisab: „Ma sõidan ka,“ ning ronib rongile.

— Kuulus koht, nii kui vanastigi, see Väike-Maarja, näe, laulupidulisi sõidab kokku üle maa — mõtlen siis.

Kiltsi jaam. Jaamaesine autosid täis, just kui linnas. Masinaid mitmesuguseid, küll tõldu kinniseid, küll tõldu lahtiseid. Nii võhik, kui ma ka nende suhtes poleks, aga otsus: ühesugused logud kõik. Võtsime siis ühe lahtise. Aga edasi viis küül. Ja äparduseta. Tolmu pööraselt. Teel igal sammul vastu autosid ja omnibusse.

Viieteistkümmne minutit pärast olemegi Väike-Maarja seltsimaja juures, kus tänavu laulupäev toimetaksegi. On suureks paisunud see Väike-Maarja. Ta nimi ei vastagi enam ta praegusele mõõdule. Üle poole on ta paisunud, sest ajast saadik, kui ma siin veel koolis käisin. Maju rohkesti juurde ehitatud. Kassisaba on suland päris Maarjaga kokku.

Rahvast lõpmata palju täna ja voolab teda alatasa juurde küll jala, küll hobustega, autodega, omnibussidega. Aga kauplejaid igasuguseid tee veeril, nii kui vanasti surnuata pühil.

Aeg on alles lõunapaiku. Laulupäeva rongikäik algab alles kell 15. Nii siis mõni tund aega. Kasutan seda vaheaega selleks, et lugejaile tutvustada mõne sõnaga Väike-Maarjat.

Väike-Maarja kihelkond on olnud aastakümneid kultuurilises arengus Virumaal esimesi. Juba, et siin on eland ja töötand omal ajal poetide trio: Jakob Tamm, Peeter Jakobson ja Jakob Liiv, (kaks esimest puhkavad ju aastakümneid Väike-Maarja surnuajal, kolmas sai mineval talvel 70 aastat vanaks, elab Rakveres), juba see on annud Maarja nimele kõrgema kõla.

Määratu tähtsus selle paiga haridusel on olnud Väike-Maarja kihelkonnakoolil, sel V.-Maarja rahvauikoolil, mis 1923. aastal oma 50. kestvusaastat pühitses. See kool andis põhihariduse ümbruskonna koolmeisterile, ümbruskonnale ja sellest koolist on võrsunud palju mehi, kel hiljem üle-eestiline nimi.

See vana koolimaja seisab praegugi sääl. Ta küll nii vana ja vajunud, aga uhke minevikuga. Ka praegu asub sääl kool: V.-Maarja 6-kl. algkool ühes täiendusklassidega.

Selle asutuse kooliõpetajad on olnud alati agaramaid seltskonnategelasi. Ja nende agarusel ja ettevõtlikkusele ongi Väike-Maarja võlgu oma arenemise. Selle tööviljana on Väike-Maarja tore seltsimaja, mis nägusamaid üle maa, mille asutaja ja algataja oli kihelkonna kooliõpetaja M. Meos (nüüd Virumaa koolinõunik) ja ilus gümnaasiumi hoone, mille ehituse eestvõtja ja algataja oli gümnaasiumi esimene direktor L. Mikiver, kes hiljem (ta oli agronoomilise haridusega) lahkus ja asus Riisipere, Plato lastekodu majandusjuhiks. Pääieselle on V.-Maarjas veel palju kultuur- ja majanduslikke seltse, mis hoogsalt töötavad.

Samuti on olnud V.-Maarja muusikaelu tugevalt pulsseeriv. Juba mineva sajandi teisel poolel tegutsesid siin laulu- ja mängukoored. Suuremaid pidusid peati: 1) 1910. aastal 22 laulukooriga, kokku 300 lauljat. Üldjuhiks oli Samuel Lindpere. Peokõnelejakas Jaan Tõnisson; 2) 1911. aastal suurem kirikukontsert A. Topman'i juhatusel. 3) Seltsimaja avamiskontsert 1913. a., mis muusikaliste ettekannete poolest väga mitmekesine oli ning mis V.-Maarja muusika paraadiks kujunes. Esines segakoor, meeskoor, segapillide orkester ja puhkpillide orkester. Juhatasid M. Meos ja J. Post. (Praegune ülikooli õppejõud botaanika alal). Seda aega nimetatakse Maarja muusikaelus „Meose ja Posti ajaks“, ja sellel ajal töötasid kõik ansamblid väga edukalt, kuna oli osatud koondada palju häid jõude kokku, enamikus ümberkaudsete koolide õpetajad. See aeg oli vist küll Maarja muusikaelus üks elavamaid. Hiljem, 1922. aastal, kui asutati Muusika Selts, kuhu valiti koorijuhiks õpetaja Johan Peebo, töötas laulukoor samase eduga, liigete arv tõusis 50—60 inimese ümber, võib olla intensiivsemalki. See aga kestis paar aastat. Juhataja lahkus. Asemele valiti kohalik gümnaasiumi lauluõpetaja V. Neuman. Pikemat aega enne Muusikaseltsi asutamist juhatas koori ärkamisajaga tegelane ja „J. Elken'i lugemisraamat“ autor J. Elken. (1913—1922). Kuigi siin oli suurt tahtet, ei suutnud vanadus siiski ajanõudeid täita ning koori tegevuses polnud seda edu mis oli varem. Kuid kooril suudeti siiski elu sees hoida. V. Neuman'i juhatusel aga (1924) jäid lauljad hoopis ära ja koor suri iseenesest. Nii siis, kui VIII üldlaulupeost V.-Maarja koor osa võttis 60 inimesega (J. Peebo juhatusel), mille kohta üks laulja tähendas: „Seekord olid laulud kõik selged, ei tarvitsenud nina noodis hoida“, siis puudus samanimeline koor IX üldlaulupeolt hoopis.

Üldlaulupidudest on V.-Maarja koor osa võtnud: 1879. aastal Tartus, 1910. aastal Tallinnas ja 1923. aastal Tallinnas. Päälesee on koor osa võtnud mitmest maakonna laulupeost ja muusikapäevast.

Pillimuusika on samuti V.-Maarjas leidnud agarat harrastust. V.-Maarja köster J. Kotli algatusel asutati pasunakoor 1896. aasta ümber. Hiljem juhatas pikemat aega Väike-Maarja fotograaf A. Kips (1907—1912), kelle juhatusel orkester õieti hoogsalt töötas. 1913. aastal juhatas koori kihelkonna-kooliõpetaja Jaan Port. See oli ise hää viuldaja (temalt sain minagi esimesi viiulitunde ja esimest tõsisemat juhutat muusikas) ja üldse tubli muusikamees. Tema ajal oli muusikakultuur V.-Maarja pasunakooris kõrgem kui kunagi. Oli tunda hääd kokkumängu ja muusikalist tõlgitsemist. Pääle selle juhatas jälle endine juht A. Kips, kuni tema surmani

Ilmasõda pani orkestri tegevuse soiku. Alles 1922. aastal elustus jälle ka pasunakooris tegevus, mis aga nimetamisväärsed tulemusi siia maani pole annud, sobiva juhataja puudusel. Lühemat aega tegutses V.-Maarjas ka segapillide orkester M. Meos'e algatusel ja juhatusel, mis oli kaunis tugevaks ansambliks, kuna juhtus kohapääl olema häid mängijaid. Orkester esines sagedasti väga edukalt. Paremate mängijate lahkumisega V.-Maarjast pidi aga orkester töö lõpetama.

Nüüd edasi I laulupäevast Vabariigi päivil. Selle korraldas V.-Maarja gümnaasiumi toetamiselt. Osavõtjaid laulukoore 20, umbes 500 lauljaga ja pasunakoore 7, 110 pillimehega. Laulukoore juhatas E. Rosenberg Rakverest, pasunakoore J. Tammar Tapalt.

Jutuajamisega olen aga rongikäigule hiljaks jäänud — nii sammume kohe seltsimaja aeda. Rahvast aias lõpmata palju. Kui mitte ülemaaline, siis vähemalt ülevirumaline pidu rahva arvu poolest. Kui palju neid just õieti oli, kust mina seda teada võin, kuid üldine sissetulek olla olnud 300.000 maamehe marka, mis linnarahas teeb välja 3000 krooni. Puhast olla jäänud gümnaasiumile 2000 krooni ümber. Aukartust äratav rahapatsak! Kahtlen, kas Pärnumaa niipalju sai!

Nii siis: pidu juba alanud. Avasõna ütles M. Meos. Peokõne pidas välisminister J. Lattik. Sütitavalt jutustas. Kõitis publikut.

Kõne järgi kogusid lauljad laululavale. Lava lipuehtes. Enne kontserdi algust ütles nende ridade kirjutaja lühikese tervituse Lauljate Liidult, ja kontsert algas ühendatud kooridelt. Esimeses üldkoori osas lauldi: T. Vettik'u „Tervitus“, K. Tüürpu „Priuse hommikul“, M. Lüdigi „Karjase laul“ ja J. Aavik'u „On ilus Eestis elada“, teises aga: E. Võrgu „Eesti lipp“, M. Hermann'i „Nooruse unenägu“, E. Mesiaise „Kevad on“ ja A. Lätte „Laul rõõmule“. Üldjuht E. Rosenberg täitis oma raske ülesande hästi, hoogsalt — ja üldkoori laul oli elav, kokkulaul täpne, ja nii mõndagi pala soovis publik teist korda kuulda. Töö tänuks annetas üks kena V.-Maarja neiu üldjuhile kimbu punaseid roose.

Üldkoori vaheajal esinesid üksikud laulukoovid. Esimesena laulis Rakvere Rahvamaja ja Haridusseltsi segakoor E. Rosenbergi juhatusel T. Vettik'u „Kas tunned maad“ ja K. Tüürpu „Küll hiilgavad tähed“. Selle koori esinemine oli meeldivaks naudinguks oma hästi nüansseeritud, paenduva ja läbimõeldud ettekandega. Nii saivad ümbruskonna lauljad (muidugi ka publik) kuulda juba paremat laulu, mis võiks neile eeskujuks ja ergutajaks olla. Laulupäevade korraldajad peaks alati katsuma kaasa tõmmata mõnd paremat linna-koori, kes oma esinemisega kohalikule lauljaskonnale eeskuju ja naudingut pakuks, ühtlasi ka üldkooris koori tuuma sünnitaks, mis tagaks ka parema kordamineku üldkoorilaulus, nii kui seda siin nägime.

Võrdlemisi korralikult laulsid üksikkooridena ka V.-Maarja ühisingümnaasiumi koor ja Väike-Maarja meeskoor V. Neuman'i juhatusel. Esimene laulis E. Võrgu „Lauljate lipulaulu“, teine M. Hermann'i „Meestelaulu“.

Lõpus esines Muusikaseltsi segakoor K. Elken'i juhatusel. Laulumõõtu see esinemine küll kuidagiviisi välja ei annud. Segas juhataja, kui ka lauljad. Õieti küll rohkem segas juhataja — ja laulja peab ju juhataja taktikepi järgi kah siis

Märkus: Eelmisel leheküljel 17-dal ja 16-dal real (alt) tuleb Posti asemel lugeda **Port**.

juba segama. See on seadus. Ja mis siis võiski sellest laulust välja tulla, kui Lüdigi „Rändajat“ $\frac{1}{4}$ takti asemel juhutati $\frac{3}{4}$ taktis. Ei mingit kokkulaulu, ei mingit kontakti juhatajaga. Ei, parem oleks võinud see number välja jääda. Üldmulje oleks peost jäänud ilusam. Kus on jäänud see hoogne V.-Maarja laul, mis oli Meos'e ajal, mis oli Peebo ajal?!

Pasunakoorigid mängisid vahepeäl agara juhi J. Tammar'i juhatusel omad palad, ja veel päälegi. Kahjuks venis nende mäng väga pikaks.

Sellel ajal vaatasin aias ringi. Seltsimaja aed on aga veel väga kõle. Kui ma veel Maarja koolipoiss olin, siis koolijuhataja M. Meos meid kord sinna aeda ja panni puid istutama. Aga see toiming siis meile, poistele, meeldinud. Aga nüüd vaatan häälemeel neid puid, mis juba suuremaks sirgunud, mõned neist küll kuivanud, aga nad on ka ainiukesed. Kuhu on jäänud edaspidine aia kaunistamine? See oleks hädavajaline, kuna puud looks aeda ilusa ümbruse ja küllap siis lauludki kõlaks kuulajaile kaunimatena! Vahepeäl löi pidulistes hää ja ereva meeleolu oma humooririkka hüvastijätuga tagasi tulnud välisminister J. Lattik, kes ühest rongist oli maha jäänud ja kohe teisele sõitma ruttas. Seepeäle veel mõned üldkoori laulud ja lõpp läheneski. Gümnaasiumi juhataja K. Lipp ütles lõpul sooje tänusõnu kõigile-kõigile ja luges ette tervitusi. Siis lauldi veel üht isamaa laulu ja laulupäeva lõpp oligi tulnud.

Õhtul mängiti seltsimajas „Vanemuise“ näitleja F. Pettai juhatusel ja kaasmängul laulumängu „Laulupeo kontvõõrad“. Osavõtt jällegi väga elav.

Väikemaaljalased võisid igatpidi oma esimese laulupäevaga rahule jääda: see õnnestus. Kuigi nad said gümnaasiumile hää rahasumma, mis väga tähtis, siis teiselt poolt peaks selle laulupäeva tähtsus selles seisma, et maarjalased, kes nüüd oma muusikalisele minevikule elavad, hakkaksid oma lagund ridu koon-dama muusikalise tänapäeva ja tuleviku nimel. Ja minevik kolustab seda. See laulupäev jäägu kindlasti esimeseks, järgnegu palju teisi → siis saavad ümbruskonna laulukoorigid ikka ja ikka omas kodus uut ja huvitavat ülesannet meie üldises muusikakultuuritöös. See teostub kindlasti, kui Maarjas tõuseb ellu jälle üks virgutava kõlaline laulukoorig, kes hüüaks ümbruskonna vähemaid koore kaasa tulema ja töötama, kes oleks eestvõtjaks ja keskpunktiks muusikalistes korraldustes, kes oleks pioneeriks omal suurel tööpõllul, nii kui see oli varem. Ja küllap leidub nüüdki V.-Maarjas ja ta suures ümbruskonnas palju laulule tuksuvaid südameid, kes kohe valmis oleks tulema kaasa, kui leiduks mees, kes neid koondaks ja kel oleks hääd oskust ja lauluvaimustust neid juhtides, et seda tööd huvitavaks teha.

Väike-Maarjalased, leidke omale see hää muusikajuht!

T. Vettik.

Kolm tänavusuvist laulupäeva Võrumaal.

Tänavune suvi oli Võrunaale õige laulurikas. Pääle mitmel pool peetud väiksemate laululiste koosviibimiste leidsid aset Võrumaal ka kolm suuremat ja laialtlevikutamat laulupäeva, mis väärivad oma üldise õnnestumise ja kordaminekuga ka laiemat tähelepanu.

Esimene seesugune laulupäev oli Kanepis, mis korraldati Kanepi Laulu- ja Muusikaseltsi poolt 16. juunil Erastvere looduslikult ilusas pargis esimese eesti üldlaulupeo mälestuseks, millest omal ajal ka Kanepi koor, kui parem ja välja- paistvam toleaja koor, osa võttis.

Kanepi laulupäeva kava sisaldas vaimuliku ja ilmaliku osa. Üldkontserte juhatasid Peeter Laja ja A. Kripson, ühendatud pasunakoore Ed. Tamme. Laulupäevast võtsid tegelastena osa päämiselt Võrumaa koorid umbes 350 laul- jaga. Kuulajaid oli kindlasti üle 3000 inimese.

Kanepi laulupäev algas, nagu see tavalikult ikka nii on, ühendatud kooride- pääprooviga Erastvere pargis laulupäevaks eraldi ehitatud laululaval.

Päeval kell 1 oli Kanepi kirikus vaimulik kontsert, kus esinesid solistidena Peeter Laja ja Helmi Kann ning Võru karnisoni orkester kapellmeister Ed. Tamme juhatusel. Pääle nende esimes veeru kohalik laste- ja segakoorig. Osavõtt vaimu- likust kontserdist oli ülielav: ruumikas kirik ei suutnud kõiki kuulajaid äragi

mahutada, nii et osa pidi ukse taha jääma. Vaimulikule kontserdile vastavad ettekanded õnnestusid hästi.

Kell 3 p. l. kogusid lauljad ja mängijad Kanepi seltsimaja ette, kust suure rahvahulga saatel rongikäigus peoplatsile mindi.

Ühendatud kooride kontsert algas kell 4 päeval. Esimeseks lauluks oli M. Hermann'i „Looja kiitus“. Järgnesid K. Türrpu „Priiuse hommik“, J. Aavik'u „Üles“, M. Saar'e „Põhjavaim“ ja Tobias'e „Varas“. Viimane osutus maakooredle raskeks, mille tõttu mõnes kohas ebatäpsusi ja kõlalist ebapuhtust esile tuli. Ühendatud segakoori ettekannetele järgnesid ühendatud pasunakoored ettekanded. J. Kappel'i „Õhtu laul“ ja J. Aavik'u „Kungla rahvas“. Tugevaks aluseks maakooredle oli Võru karnisoni orkester, selletõttu kõlasid ühendatud pasunakoored ettekanded korralikult. Ühendatud pasunakooredle järgnesid ühend. lastekoored ja Võru karnisoni orkestri ettekanded ning lõpuks kogus lavale uuesti ühend. segakoor, ettekandes A. Kapi „Pühendan sind looks ja lauluks“, M. Lüdigi „Laevnik“, E. Võrgu „Helise“ ja A. Lätte „Ärka üles isamaa“. Viimane laul jättis soovida ettekandelt rütmii ja tempo suhtes. A. Lätet iseloomustav punkteeritud noot ei tulnud esile.

Kanepi laulupäev lõppes vabaõhu etendusega laululaval, kus kohalikkude jõudude poolt lavastati Jakob Liiv'i lugulaul „Ordumeister“.

Tänavu suvel kõlas Võrumaal ka esimest korda vaimulik laul. See leidis aset **Rõuges**, 7. juulil. Ilusa ilma tõttu oli maastikult ilusasse Rõugesse kokku tulnud küllalt palju inimesi, ja mitte üksi lähemast, vaid ka kaugemast ümbruskonnast.

Päeval, kella 12 paiku liikusid lauljad, umbes paarsada inimest, orkestri saatel Rõuge kirikusse, kus algas vaimulik kontsert, mida juhatas Peeter Laja. Vahelduseks esines ka üks maakonna puhkpillide orkester mõne palaga Rõuge köster D. Varik'u juhatusel.

Rõuge vaimuliku laulupäeva kava koosnes Tartu vaimuliku laulupäeva lauludest. Kahjuks andis tunda kergelt võetud ettevalmistus korraldajate poolt. Kuna praksis on näidanud, et hästi mõjuvad asjatundlikud eelproovid, ei olnud Rõuge laulupäeva korraldajad ühtegi eelproovi korraldanud. Lauljatele etteheiteid teha ei saa, sest ülesantud 200 lauljat olid ka pääproovile ja kontserdile ilmunud ning väsimata innuga püüdsid üldjuhataja soove täita, kuid puudusi ei saa siiski ühe prooviga lõpulikult kõrvaldada. Teravamalt andis see tunda eriti ühend. pasunakoored ettekannetes, mis tihti kõrvale otse valusad olid.

Rõuge vaimulik laulupäev näitas rahva suurt huvi vaimuliku laulupäeva vastu, mida aga, peab sisuliselt rohkem ettevalmistama ja viimistlema.

Suurejoonelisemaks ja mitmekülgsemaks aga kujunes **Võrumaa laulupäev Võrus**, mida peeti 20. ja 21. juulil „Kandle“ seltsi korraldusel. Lauljatena oli end Võrumaa laulupäevale üles annud 25 koori ligi 900 lauljaga, kuid kibeda heimatöö aja tõttu ja võib olla ka muul põhjusel oli kohale tulnud 20 laulukoori umbes 500 lauljaga. Üldkoored juhtideks olid Juhan Simm ja Peeter Laja.

Võrumaa laulupäev avati laulupäeval, 20. juulil „Kandle“ saalis teatrietendusega, kus kohalikkude jõudude ja „Ugala“ näitleja preili Milvi Laid'i kaastegevusel mängiti Fr. Arnold'i ja Ernst Bach'i 3-vaatuslist operetti „Dolly“. Üldiselt õnnestus selle ettekanne, seda korraldada ka laulupäeva päapäeval — pühapäeva õhtul.

Hommikul kl. 7 korraldatud pääproovil „Kandle“ aias viimistlesid üldjuhid Juhan Simm ja Peeter Laja mis viimistleda ja parandada andis.

Kell 12 päeval oli Ev. Lutheri usu kirikus vaimulik kontsert, kus esinesid solistidena Peeter Laja (orel), A. Onno (sopran), E. Dachsenberg (viul), J. Lampson (bariton) ja K. Lamp (cello).

Võru „Kandle“ selts korraldab traditsiooniliselt juba kauemat aega igal suvel laulupäevi. Tänavune oli osavõtjate rohkuse poolest suurem ja sisaldas katsena, nagu Pärnugi laulupidu, üldtuntu vanemaid laule. Ladinlane ütleb „Repetitio est mater studioosum“, selle vastu ei vaidle keegi. Kuid kordamise juures ei maksaks unustada ka edasiminekut: Võrumaa laulupäeva kavas oleks võinud kas või ükski uuem laul olla.

Võru laulupäeval traditsiooniliselt aset leidev laulukooride vaheline võistlus võiks vist ka asetada mõne üldtunnustatud üksikkoori esinemisega, mis ehk

rohkem positiivseid tagajärgi annaks. On ju eeskujuga väga tähtis, mida ka Lõuna-Eesti hädasti vajab.

Üldiselt näitasid Võrumaa laulupäeva ettekanded Võru ümbruskonna kooride edu lauluoskuses, ning järeldus sellest on, et traditsioonilised Võrumaa laulupäevad omavad mõtte.

Petserimaa neljas laulupäev.

Elmiste aastate eeskujul korraldab Petseri Rahvahariduse Selts ka tänava suvel Petseris, 7. juulil laulupäeva. See oli arvult juba neljas Petserimaa laulupäev, ning osavõtu, niihästi tegelaste kui ka kuulajate poolt, ületas ta kõik eelmistel aastatel korraldatud laulupäevad. Kuid veel enam — neljas Petserimaa laulupäev näitas, et petserlased teevad laulu alal ka edusamme, kuigi esialgu veel mitte suuri, kuid siiski tunnustatavaid.

Ilusa ilma ja rohke kuulajate ning kuulajate tõttu õnnestus laulupäev täiel määral. Hommikul võeti lauljad vastava pidulikkusega raudteejaamas korraldajate poolt vastu. Kell 10 hommikul oli kaitseliidu uues hoones pääproov, mida juhatab Ark. Krull. Pääle lõunat, kella 16-neks kogusid lauljad maleva maja juurde rongikäiguks. Viimane hakkas kell 16 sõjaväe orkestri saatel läbi linna liikuma.

Ühendatud kooride kontsert oli „Kalevi“ aias — Bogdanovkas, kus lauljad küll vaevalt mahtusid lavale. Pääle laulupeo avamist seltsi esimehe poolt ja tervituste asuti kontsertosa täitmisele. Kava sisaldas 12 laulu segakoorile, mis üldiselt ka enam-vähem õnnestusid. Et laulud üldiselt aga lihtsad olid valitud, siis ei sünnitanud see maakoorigele ülepääsematuid raskusi.

Ühendatud kooride ettekande vaheajal esines hää eduga ka Tallinna „Raudami“ koor.

Ühendatud koore juhatab Arkadius Krull.

Petserimaa neljas laulupäev lõppes õhtul kaitseliidu majas korraldatud teatriendusega, kus kohalikkude asjaarmastajate jõudude poolt lavastati operett „Viinamäe Liisi“, mis aga mängult küll rohkem kui palju soovida jättis.

Harjumaa õpilaste laulupäev 9. juunil Tallinnas

möödus suure eduga. Ettevalmistusi oli tehtud põhjalikult, lastekoorigid laulsid võrdlemisi hästi. Kui puudusi ilmsiks tulid, siis võib seletada seda harjumatussega ümbruskonnaga, milles lastel tuli laulda, sest suur laululava ja rahvamurd ei jätnud oma mõju avaldamata mudilaste pääle.

Eeskavva peaks aga tulevikus tingimata ainult eesti omapäraseid laule valima, sest meie rahvuslik helikunsti areng nõuab, et ta just lastele saaks südamesse istutatud.

M. Lüdig.

ÜENÜ omakultuuri päeva muusikalised ettekanded

ÜENÜ 10 a. juubeli puhul ei seisnud tarvilikul kõrgusel, mida kahetseda tuleb, sest pidustustest võttis osa palju väliskülalisi. Oleks parem olnud kui nemad meie võimisest laulualal oleks õiglasema pildi saanud.

Koorid olid nähtavasti puudulikult ettevalmistatud ja üldkoori ettekanded ei pääsenud mõjule, pääle mõne üksiku laulu. Külalised pakkusid paremat. Soome segakoor pr. Olga Kilpia juhatusel ja läti meeskvartett üllatasid oma ettekannetega ja said suurte kiiduavalduste osaliseks. Vastukaaluks üldkoorige näitas ÜENÜ Tallinna osakonna segakoor A. Kasemets'a juhatusel „Estoonia“ kontsertsaalis, et ka meil koorilaul kunstilisel kõrgusel seisab.

M. Lüdig.

Rakvere laste laulupäevast 9. juunil.

Samal ajal, kui päälinnas 5000-liikmeline Harjumaa õpilaspere oma laulukannelt helistas, kõlas noorustuld leegitsevast laulust ka Rakvere — Virumaa süda. Ehkki tugevad vihmalivingud noorte pidupäevast kriipsu läbistada püüd-

Anton Kasemets

Valiti juuli kuul „Estonia“ teatri direktoriks. A. Kasemets tegutses seni keskkooli muusikaõpetajana ja koorijuhina Tallinnas. Oli Lauljate Liidu juhatuse liige ja „Muusikalehe“ toimetajaks 1925., 1926. aastal ja esimese poole 1927. aastal. VIII ja IX üldlaulupeol oli laulukooride üldjuhiks.

sid, oli 600-liikmelise laulja-õpilase õilne lootus päikeseks, mis eemale peletas pilved ja vihma, ligemale tõmbas aga suurema hulga, kes vaimustusega jälgisid noorte kunstilisi võimeid, laulu näol.

Taevas, ikka selgemaks muutudes, oli märguandjaks, et pidupäev võib alata ja juba kella 4 ajal päale peo avamist, kõlas Rakvere linna algkoolide üldkoorilt Türrpu „Mu Eestimaa“. Üldjuhi E. Rosenberg'i taktikepi ja täpsete liigutuste all oli üldkoor paenduv ja hoogne. Üldkoor laulis veel A. Kapi „Kuku, kuku, käokene“, E. Mesiäise „Ketramas“ ja E. Stvori „Ainuke tütar“. Viimaseid kahte juhatas E. Mesiäinen. Kõik laulud kõlasid hästi, kutsudes kuulajaskonnas esile vaimustust.

Pääle üldkoori laulis R. seminari meeskoor (30-liikmeline) õpilase E. Schwarzberg'i juhatusel: A. Thomson'i „Kevade käes“, M. Hermann'i „Meeste laul“ ja E. Mesiäise „Meie Mihkel“, milline autori juhatusel korraldi. Mainitud koor noore, algaja, kuid julge ja temperamentse juhataja liigutuste all laulis dünaamiliselt ja meeleolurikkalt.

Järgmisena asus lavale seminari segak. õp. E. Mesiäise juhatusel, kandes ette M. Saar'e „Pilvele“, Türrpu „Kevade tunne“ ja „Nalja epistel nr. 3“, H. Kjerulf. Nagu ikka, nii ka seekord, oli koor omas esinemises kindel, lauldes mainitud laule puhta intonatsiooniga ja täpse rütmiga.

Linna ühiskõhnamuasiiumi, Viru maak. täiendusk. ja Zeeh kommertsgümnn. ühendatud naiskoor laulis üsna hästi P. Hannikainen'i „Kevade laul“, „Ma laulan“ ja Nyberg'i „Venega kiriku“. Ka need ettekanded olid üsna hääd. Juhatas hra V. Kreek.

Poegl. gümnn. meeskoor hra V. Kreegi juhatusel laulis: „Mu Eestimaa“ — Fr. Abt, „Serenaad“ — Freiberg, „Mänd karjamaal“ — Schmilzer. Peab mainima, et nimetatud laulud, — võõr- (saksa) heliloojate tööd (ja vast ehk enam ärkamisajal lauletavat olid) küll üsna monotoonsed — igavad olid. Nüüd, kus meil Eestil noori heliloojaid — talente küll on, kuulaks meie publik suurena huviga küll eesti laule.

Laulupäev lõppes linna algkoolide üldkoori, õp. seminari segakoori ja Rakvere I malevk. orkestri saatel võimsa: „Isamaa kutsub“ (A. Läte) ja lõpukoore „Kalev ja Lindast“ (M. Hermann). 600-liikmeline laulukoor ühes orkestriga andis mis võis.

Laulud lõppenud, ei lõppend aga kiiduavaldused, ning mõlemad neist tulid kordamisele. Veel kaua helises M. Hermann'i Lõpuk. „Kalev ja Lindast“ võimsad lõppakkordid Rakvere väikses, kuid kaunis rahvaaias — tulevase teatrimaja külje all, pannes sulama iga kuulaja südame. **Ernst Heilein.**

Laste laulupäev Vastseliinas.

Pühapäeva, 14. juuli elas ka Vastseliina lauluhelide tähe all. Seekord laulsid Vastseliina lapsed. Vaatamata tumedatele pilverünkadele, püsis laulupäeva meeleolu kõrgel.

Kell 3 päeval sammusid lapsed ligemale kilomeetri pikkuses rongikäigus mõisa aiast parki — peoplatsile, iga kool oma lipuga, ees puhkpillide orkester.

Platsil esinesid peo puhul kõnedega koolijuhataja K. Puusepp, koolinõunik J. Sultson ja ajaloolane H. Prants. Selle järgi esines laste üldkoor J. Saarniiti juhatusel. Üldkoori ettekanded kõlasid Saarniiti kindlal juhtimisel täiesti rahuldavalt. Pääle lauluettekandeid toimusid spordidemonstratsioonid.

Peost võttis osa 500 lapse ümber.

Türi pidupäevad.

Türi II muusikapäevaks, 7. juulil s. a., oli ümbruskonnast õige palju rahvast kokku sõtnud — koorid olid enamjaolt kõik kohal. Hommikul oli ilm ilus ja suur rahvakogu võttis osa pidulikust jumalateenistusest õp. P. Nõmmiku poolt langevad sõdurite ausambal, pasunakooride saatel. Õnnetuseks hakkas piduliku rongikäigu ajal peenikest vihma sadama ja selle tõttu oli piduplatsile — Türi kiriku parki — ainult vähesel arvil kuulajaid kogunenud, kes aga vaatamata vihmale siiski kuni lõpuni paigal püsisid. Lauljad olid vaatamata läbi märja riietusele ülevas meeleolus ja laulsid terve eeskava üldkoorijuhhi härra Joosep Saare kindlal juhatusel vaimustusega läbi; pasunakooride ettekanded jäid vihma tõttu ära. Ka ettenähtud õhtune vabaõhuetendus pidi halva ilma tõttu ära jääma, kuna vabaõhuetendus eelpäeval rohkearvulise publiku — peamiselt Türitl — kokku tõmmanud oli. Halb ilm takistas väga hästi alanud muusikapäeva edu ja tulemusi, nii et lõpuks oli Türi Muusika Seltsil loodetava tulu asemel kaugelt üle 100.000 sendiline puudujääk. Selle puudujäägi katteks korraldas Türi Muusika Selts 4. augustil s. a. suurema rahvapeo muusikapäeva kava kordamisega, millest 10 laulukoori lähemast ümbruskonnast ligi 250 lauljaga osa võttis. Üldkoori juhatas härra Joosep Saar, Viljandist, temale omase andumusega ja laulude peene tõlgitsemisega, millele koor ütle mata hästi reageeris, nõnda et kõik laulude ettekanded hästi õnnestusid. T. Vetti ku „Oma saar“ ja J. Aaviku „Emake“ tulid rahva tungival nõudel korrata. Pasunakooride osa oli vähese ilmunud mängijate arvu tõttu nõrk. Seekord oli ilm ilus ja rahvast rohkearvuliselt peoplatsile kogunud, kus vaheaegadel einelaud, loterii-allegri, kukelaskmine ja muud lõbustused hästi eduga töötasid, mille tõttu Türi Muusika Selts rahvapeo sissetulekuga kõik kulud, kui ka muusikapäeva puudujäägi täies ulatuses kinni katta võis. Püstitatud laululava kavatsetakse kohale seisma jätta, et seda tuleval aastal vaimuliku laulupäeva korraldamisel ära kasutada.

Türi II muusikapäev ja 4. augusti rahvapidu langesid kokku Türi Muusika Seltsi 35-e aastase juubeliga, kuna Muusika Selts on asutatud augusti kuus 1894. aastal. Türi Muusika Selts võib rahuldustundega vaadata oma siitamaalise tegevusriikka ja eduka arenemiskäigu pääle, mille kandvamateks punktideks osutuvad 1925. a. Türi I muusikapäev ja käesoleva aasta pidustused. Palju jõudu ja edu tema väsimata tegelastele edaspidiseks tööks Eesti muusikapõllul. **T. A.**

Vigala I laulupäev 11. augustil.

Vigala laulupäevast võtsid tegelastena osa 6 sega-, 2 mees- ja 2 pasunakoori. Laulupäeva ühendatud koore juhatas noor helilooja Enn Võrk Tallinnast, mees- ja pasunakoore kohalik muusikategelane Aalberg. Laulupäeva eeskava koosnes üldiselt tuntud paladest, mis pärast nende korralik esiletoomine kooride poolt ei sünnitanud neile erilisi raskusi.

Eesti-Läti laulupäev 18. augustil.

Eesti-Läti laulupäev oli viimaseid meie tänavusuviste laulupäevade reas. Vaatamata hilissuule oli laulupäevaks antud võrdlemisi korralik ilm, mis laulupäeva kordaminekule suuresti kaasa aitas.

Erilise joone andis laulupäevale see, et ta oli korraldatud kahe naabrirahva organisatsioonide poolt ühiselt ja kandis teatud määral poliitilist ilmet. Sellasena olid Eesti-Läti laulupäeva võtnud ka mõlemi maa valitsusvõimud, kelle esitajaid nii ühelt kui teiselt poolt oli kohale ilmunud, teiste laulupäevadega võrreldes, ennenägematul arvul. Nii kohtusid laulupäeva puhul Valgas Eesti ja Läti välisministrid, päale nende tundsid laulupäeva vastu huvi ka teisi ministreid nii Tallinnast kui Riias.

Laulupäev Eesti-Valgas alustati rongikäiguga poeglaste gümnaasiumi eest. Valitsuse liikmed põllutööminister A. Kerem ja välisminister J. Lattik eesotsas liikus eesti lauljate ja mängijate rongikäik Läti-Eesti piirile, kus neid vastu võtsid läti lauljad ja mängijad. Orkestrid mängisid kummagi riigi hümmi, mille järgi üheskoos edasi liiguti peoplatsile.

Laulupäeva avas laulupäeva üldjuhatause esimees Kimerals. Tervitasid Läti haridusminister Siemels, Eesti riigivanema asetäitja põllutööminister A. Kerem, Eesti välisminister J. Lattik, Läti saadik Tallinnas Seskis, Lauljate Liidu esimees prof. Juhan Aavik ja paljud teised.

Pärast tervitusi esinesid ühendatud koorid Eesti poolt prof. J. Aavik'u ja Läti poolt Th. Reiters'i juhatusel. Laulupäeva eeskava koosnes varem tuntud ja jürikkaist eesti ning läti paladest, mistõttu ühendatud koorid said oma ülesandega hästi toime. Üldjuhud olid mõlemad omal kohal, mis ka arusaadav, sest mõlemad on parimaid koorijuhate nii Eestis kui Lätis. Suurima menu osaliseks eeskava paladest sai Miina Hermann'i „Tuljak“.

Pärast eeskava esinesid kõnedega Läti välisminister Balodis ja Eesti välisminister Lattik. Ülevas meeleolus lõppes laulupäeva muusikaline osa.

Nii muusikaliselt kui aineliselt võib laulupäeva täiesti kordalainuks pidada. Laulupäevast võttis osa kokku kuni 500 lauljat, päältkuulajate arv võis tõusta kuni 10.000-ni.

PIDUPÄEVAD VÄÄGVERES

Pidulikult ja väärikalt mälestas Väägvere Mängu ja Laulukoor oma haruldast juubelpäeva 29. ja 30. juunil käesoleval aastal aktuse ja kahe kontserdi ning näitemänguga. Kontserdil esines muuseumis ka Väägvere koorist võrsunud kontrabassikunstnik Ludvig Juht.

Pidu algas eelkontserdiga 29. juuni õhtul Vesneri Tuletõrje Seltsi majas. Eelkontserdi kavas oli neli pala puhkpilli-orkestrilt, kuus kontrabassi soolo pala ja kuus segakoori laulu. Puhkpilliorkestrit juhatas muusikaõpetaja A. Virkhaus, segakoore L. Virkhaus, kes veel alles noor jõud. Ettekanded leidsid vaimustatud vastuvõttu. Ludvig Juht saavutas oma kontrabassiga tormilisi ovatsioone.

Pidulik aktus leidis aset 30. juuni keskpäeval. Hoogsa kõnega esines Ants Siim, kes kõneteemiks oli valinud: muusikakultuuri tähtsus üldkultuuri levitamisel. Kõne keskel kandis juubilar-laulukoor ette prof. J. Aavik'u komponeeritud „Peo laulu“ (Arno Raag'i sõnad) P. Virkhaus'i juhatusel. Kõne järgi esines O. Virkhaus ülevaatega koori 90-aastasest tegevusest ja koori tähtsusest eesti mängukooride ajaloos. Järgnesid tervitused ja õnnesoovid. Muuseumis oli tervitusi saanud Riigikogu esimees K. Einbund, Sotsiaalminister L. Johanson, prof. J. Aavik, helilooja A. Läte, Lauljate Liit. Ka Riigivanem A. Rei oli juubilaril aineliselt meeles pidanud. Orkestri ja segakoori ettekanded kaunistasid aktust vääriliselt.

Õhtul oli jällegi kontsert ja näitemäng Vesneri tuletõrje seltsimajas. Kontsertosas esinesid juubilaril sega- ja naiskoor ja kontrabassikunstnik L. Juht sama tagajärgedega nagu eelmisel peokontserdil. Avarad oruuumid jõudsid vaevalt rohkeid osavõtjaid mahutada, kes tegelastele, iseäranis kontrabassikunstnik L. Juhile, teenitud kiitust avaldasid.

KONTSERTIDE ÜLEVAADE*)

Orkestrantide Ühingu eeskujul korraldas ka Koorijuhtide Ühingu ühes Eesti Akadeem. Helik. Seltsiga

hooaja „suur-kontserdi“

milles tegevad olid pea kõik pealinnas parimad segakoorid (600 laulja ümber), lauldes üksikult kui ka üldkooris. Üksikult esinesid Estoonia Muusika Osakonna segakoor, J. Aavik'u juhatusel, ettekandes juba varemalt kuulnud Aavik'u „Oh ma isegi ei tea“ ja „Laulu võim“ tuntud osavuse ja muusikaalsusega. Tallinna Koolinoorsoo Muusika Ühingu segakoor tõi kuuldavale M. Lüdigi „Mälestused“, M. Saar'e „Hällilaul“ ja V. Nerepi „Las kasvame“. Juhataja V. Nerep on oma koori hästi distsiplineerinud ja vaatamata mitte just hiilgava häälematerjali pääle, avaldab koor väga häa mulje. „Ilo“ segakoor laulis E. Aav'a „Kes mind kuuleb laulevada“ ja M. Lüdigi „Laevniku“. Koor täitis oma ülesande hästi, kuid ei või juhataja D. Orgussaar'e tõlgitsemisega rahul olla, iseäranis mis puutub „Laevniku“ ettekandesse. Huvitavad olid Tallinna Rahvatähtkoolide Seltsi segakoori ettekanded Vettik'u juhatusel, kes oma lauludest „Nõiasõnad“, „Lemmelaul“, „Ussi sõnad“, „Kullali — Hällilaul“ ja M. Saar'e „Lindude laulu“ eeskavasse oli võtnud. Vettik'u lauludest kõlab omapärane joon, tema otsib vanavarast müstilisi momente, mis iseäranis „Nõiasõnades“ ja „Ussisõnades“ avalduvad. M. Saar'e „Lindude laul“, mida esimest korda kuulsin, on väga realistlikus stiilis kirjutatud, sisaldab palju leidlikkust ja tõendab uuesti Saar'e suurt loomiseannet. Ühendatud koorid kandisid ette: M. Lüdigi „Karbajase laulu“ (autori juhatusel), A. Kunileid'i „Sind surmani“, M. Saar'e „Põhja vaimu“ ja R. Tobias'e „Eks teie tea“. Juhatas V. Nerep, kes vaatamata väheste proovide pääle, kõik laulud hästi nüansseeritult ja hooga kuuldavale tõi. Solistidena esinesid J. Jürgenson oma orelil fuugaga ja Grey „Offertoire“, väljendades suurt osavust ja huvitavat registreite kasutamist. Prof. Theodor Lemba mängis Chopini „Nokturni“ kuiva-võitu tooniga ja Schubert-Tausig'i „Marche militaire“, kuna A. Pappmehl mahlaka tooniga Dvorák-Kreisler'i „Lamento“ ja huvitava Heino-Kaski „Fantasia appassionata“ ette kandis. Üldiselt jättis kontsert häa mulje ja soovitav oleks, et ka tulevikus laulukoorid üheskoos töötaksid.

Čehhi meeskoori „Križkovsky“

kaks kontserti 21. aprillil ja 1. mail „Estoonia“ kontsertsaalis pakkusid palju huvitavat. Esiteks seisab koor oma häälematerjali ja võimega kõrgel astmel ja teiseks oli meil võimalus tutvuneda Čehhi rahvusliku helikunstiga. Čehhi koorilaul on suuresti välja arenenud ja suure ulatusega. Čehhi rahvaviisid on väga omapäraseid ja pakuvad rahvusliku muusika loomiseks mitmekesist ja rikkast materjali. Nõuaks liiga palju ruumi üksikute laulude üle kirjutada, tähendan ainult niipalju, et heliloojad nagu F. Smetana, P. Križkovsky, J. Foerster, V. Novák, J. Križka ja teised oma laulud palju laiemas vormis on loonud, kui see meile senini tuntud on teiste rahvuste juures. Ei liialda vististi mitte, kui čehhi laule praegusel ajal kõige paremateks terves koorilaulude kirjanduses loen. Nende ettekannet nõuab koorilt ja juhatajalt suurt võimist ja muusikalist intelligentsi. Need omadused on kooril kui ka juhatajal, Oldrich Hlilmera'l olemas, mille tõttu mõlemad kontserdid muusikaliseks sündmuseks kujunesid ja arvurikka kuulajaskonna poolt tormiliste kiiduavaldustega vastu võeti.

*) Kevadisest numbrist ruumipuudusel välja jäänud. Toim.

Glusunovi nimelise keelpillide kvarteti

kaks kontserti kujunesid niisamuti muusikaliseks sündmuseks meie muusikaelus. Kvartett, mis koosneb Peterburgi konservatooriumi endistest kasvandikkudest, on ansambel täiuseni jõudnud. Nad mängivad kõik kallihinnaliste vanameistriite riistadel (2 Stradivariuse viiulit, Amati cello ja alt), mille tõttu kvarteti kõlavus täiesti ühetaoline on. Rääkimata tehnilistest võimetest on ka dünaamika kuni viimse võimaluseni välja töötatud.

Esimesel kontserdil Griegi kvartetti ette kandes ei võiks vahest liiga vaba tõlgitsemisega rahul olla, niisama puudus ka Čaikovski kvartetis kirgeline joon, kuid Schubert'i D-moll kvartetis („Der Tod u. das Mädchen“) väljendasid kvartetistid sügavat meeleolu ja viimases jaos otse rabavat võimet. Kui kvartetis üldse midagi veel puudub, siis oleks see üks „suurvaim“, kes kvartetile tõlgitsemises annaks geniaalse joone, nagu seda kuulub Leopold Auer oma kvartetis oli. Üksikutest mängijatest ei saa nimetamata jätta bratše mängijat Rõvkin'i, kellel haruldane toon ja musikaalsus omane. Esimeses kontserdis mängitud Händeli „Passagiglia“, viiulile ja bratšele, kujunes niisuguseks žedõvriks, nagu seda vähe kuulda saab. Ei pruugi nimetada, et kvartetti suure menu osaliseks sai ja päältkuulajad vaimustuse hullustusse sattusid.

T. K. M. Ü. segakoori kontsert

teisipäeval 21. mail „Estoonia“ kontsertsaalis ei olnud palju kuulajaid kokku meelitanud, mida vahest ilusa ilma arvesse võiks panna, kuid kontsert ise oleks väärinud suuremat osavõttu. Eeskavas olid segakoori laulud, milledest nimetas Vettik'u „Merellä on sinine“, R. Päts'u „Milles ei laula neo'neio“ ja „Uinulaul“. Need kolm laulu nõuavad mõjule pääsemiseks hääd koori. T. K. M. Ü. koor on suuri edusamme teinud, kuid meeshääle nõrkuse tõttu ei õnnestunud mitte kõik laulud. Eriti tähelepanu äratas M. Saar'e „Hällilaul“, mis ütlemata meeleolurikas ja millel on haruldane omapärane koloriit. Lõpuks ettekantud M. Lüdigi „Mälestused“ ja Griegi „Uus isamaa“ orkestri saatel ei võinud rahuldada puuduliku orkestri kaasmängu tõttu, iseäranis M. Lüdigi „Mälestused“.

Igatahes aga jättis kontsert mulje, et juhataja V. Nerep tõsiselt tööd noortega teeb ja kindlas suunas tegutseb.

Solistid Ida Aav-Loo ja A. Arder esinesid Čaikovski, Verdi ja Mozart'i aaria-tega, mis kuulajate poolt kiiduavaldustega vastu võeti. M. Lüdigi.

Händeli oratoorium „Simson“ ülikoolikirikus.

Märtsi algul kandis Tartu Ülikooli Koguduse Lauluselts „Cantate Domino“ ülikooli kirikus ette oratoorium „Simsoni“. Juhatas noor koorimeister Joosep Aavik, kelle teeneks nii käesolev kui mitmed teisedki tunnustusväärased esinemised „Cantate Domino“ poolt. „Simsoni“ ettekanne koori poolt, mõned puudused mahaarvatud, õnnestus üldiselt hästi. Tubli oli ka orelisaade E. Kiris'elt. Menurikkalt esinesid solistid L. Neuman ja pr. Paula Neuman ning Karl Ots ja A. Kopli-Viegan d t. Eriti nautimisväärne oli kolme esimese esinemine, kuna viimane mõningate puuduste tõttu rohkem varju jäi. „Cantate Domino“ on selle oratooriumi ettekandega teinud tänuväärset tööd. See oli liialduseta suursündmus Tartu vast lõppenud hooaja muusikaelus.

Ligemale kaks kuud hiljem korraldas sama lauluselts ülikoolikirikus vaimuliku kontserdi,

mis eeskava mitmekesisuse ja täisedate ettekannete tõttu jättis häid mälestusi. Kontserdi selgroo moodustas „Cantate Domino“ segakoor J. Aavik'u juhatusel, kandes ette ühe koori orat. „Simsonist“ ja vaimulikke laule J. Kappeli, M. Hermannilt ning „Sanctus“ Mozart'i requiemist j. t. Koor omab naishääletes rikkaliku häälematerjali, meeshääled on aga veidi kehavad. Meeldiv hääled noorel lauljannal Salme Partelpoeg-Sõbral, kes laulis aariaid orat. „Joosuast“ ja Bach'i „Nelipühikantaadist“. Pääle mainitute esines orielil prof. A. Topman, kelle haarav virtuoosne ettekanne ei vaja väheseid meelitusõnu. —in.

R. S.

UUSI SEGAKOORI LAULE

Ei ole põhjuseta nurin meie koorilaulu literatuuri vähesusest. Nootide kirjutamine pole aineliselt kuidagi tulutoov, sellepärast majanduslikult kalkuleeriv äri-mees oma raha noodiliteratuuri kirjutamise teenistusse ei rakenda. On see ju arusaadav äri-mehe seisukohalt: pole loota kasu, isegi mitte ots-otsaga kokkutulemist. Ühe või paari noodikogu kirjutamine tähendab kümnete või koguni sadade tuhandete sentide välja andmist, tagasi tulla võib see raha alles pikkade aastate jooksul, kui see üldse tagasi tuleb. Sest, kahjuks küll, suurem osa meie laulukooridest toimib uute kirjutatavate lauludega väga omapäraselt: ostetakse koori pääle üks noodikogu ning paljundatakse laule selle järgi kõigi lauljate tarvis, kodusel viisil muidugi, ja arvestamata, et kirjutaja laulude trükkimisega on rohkesti kulu kannud, milline nootide müügist peab tagasi tulema, ning isegi vaatamata sellele, et niisugune paljundamine seadusega keelatud, nagu iga teine võõra omandusega kurjasti ümberkäimine. Viimane igatahes on suurimaid põhjuseid, miks meie kirjustusärid nootide kirjutamise vastu ei tunne pea mingisugust huvi. Kuidagi tuleb sellest üle saada. Meil on laulukoore ja lauljaid rahvaarvuga võrreldes rohkem kui paljudes teistes kõrge kultuuri mais, ent kusagil vist ei ole nõudmine uema koorilaulu-literatuuri järgi nii väikene kui meil.

Koorid laulavad vanu laule, õige vanu sageli, mis ammu ajast-arust läinud. Mitte üksi koorid oma kodustel pidudel ja kontsertidel ei laula vanu laule, vaid koguni laulupidude ja -päevade kavad säätakse kokku tervenisti vanadest ammutuntud lauludest, nagu poleks meil viimase aastakümne jooksul uusi laule õmmunudki.

Arusaadavalt ei soovi keegi, et koorid loobuks tuntud, kõlavate ja viisirikaste ning muusikaliselt väärtuslike laulude laulmisest, **kuid vanade kõrval peaks koorid ka uuemate kallal jõudu proovima.** Kui ei ole edasiminekut, siis paratamatult tuleb tagasiminekuks, ainult paremal juhusel paigaltammumine. Muusikakultuuri edu vajab püsivat edasi sammumist, püsivat tööd ja tihedat kontakti uuemate muusikakultuuri saavutustega.

Lauljad ja koorijuhid, parajasti seisab ees tegevushooaja algus. Tarvis on kokku säada **laulude kava tuleva hooaja pääle. Hoolitsege siis, et teie koori laulude kavas oleks mõningadki uuemad koorilaulud.** Uued laulud ei ole ju kõik rasked. Rohkesti on laule jõukohaseid 20—30-liikmelistele kooridele. Ning paljud uued laulud on viisirikad, kergelt lauldavad ning meeldivad. Pääasi, koorijuhid, kui teie asute laulude valimisele endi koori tarvis, siis muretsege endile kõik uuemad noodi väljaanded, siis kujuneb teie töökava kahtlemata mitmekesisemaks ja huvitavamaks.

Vaatamata suurtele kuludele ja muudele raskustele on Lauljate Liit ja üksikud heliloojad isiklikult mõödund ja käesoleval aastal välja annud terve rea uusi koorilaulu. Raskustega võideldes on püütud kooridele anda kõik, mis praegustes oludes võimalik. Ärgu jäägu siis koorid uute laulude vastu ükskõikseks, sest siis oleks nootide kirjutamiseks nähtud vaev ja kulu asjata.

Uuemate väljaannete nimestiku toome siinsamas.

Kõigepeält on Lauljate Liidu väljaantavad „Rahvakoovid“. Nende kirjastamisel on peamiselt silmas peetud vähemate kooride nõudmisi ja soove. „Rahvakoovid“ on ilmud ja ilmuvad järjekindlalt edaspidigi viisirikkaid, kergetid ja huvitavaid uusi segakoori laule. Seni on „Rahvakoore“ ilmunud 14 numbrit, milised sisaldavad kokku 16 laulu: I „Kas tunned maad“ — T. Vettik ja „Hällilaul“ — M. Saar; II „Tihase mäng“ — M. Saar; III/IV „Tervitus Soome hõimudele“ — R. Päts; V „Emake“ — J. Aavik ja „Igavene mälestus“ — J. Aavik; VI „Igatsus“ — J. Jürgenson ja „Laulu aeg“ — M. Saar; VII „Kõrs kahiseb“ — J. Saarniit; VIII „Palvetund looduses“ — M. Lüdig; IX/X „Tulesüütajalle“ — M. Saar ja „Põlismetsa järv“ — M. Lüdig; XI „Hõiskame kooris“ — T. Vettik; XII „Kits ja hunt“ — M. Lüdig; XIII „Postimees“ — J. Aavik; XIV „Õhtul“ — M. Lüdig.

„Rahvakoovid“ on hinnalt igauhele kättesaadavad, nende numbriga hinnaks on 8 senti (Lauljate Liidu liigetele 5 senti) kui tellitakse korraga vähemalt 10 eksemplari, kui vähem, siis on eksemplari hinnaks 10 senti. Koorijuhid saavad numbriga tutvumiseks 5 sendiga. Seega kõik seni ilmunud 14 numbrit kokku 56 leheküljel 70 sendiga. Soovitav on, et koorijuhid telliks ka edaspidi ilmuvate „Rahvakoovid“ numbrid, siis saadetakse need kohe ilmumise järgi postiteel kätte. Loomulik tee oleks siis järgmine: koorijuht tellib endale „Rahvakoovid“ tutvumiseks eksemplari, valib nende hulgas meeldivamad ja jõukohasemad laulud välja ning vastavaid numbreid tellib juba kõigi kooriliigete tarvis. Kuna numbriga hind on äärmiselt odav, siis iga laulja häämeelega on valmis seda endale muretsema, kodune paljundamine kui üleliigne töö ja aja kulu jääks siis täiesti ära.

Päälle „Rahvakoovid“ soovitame eelseisva hooaja töökava kokkusaadmisel tutvuneda järgmiste noodikogudega:

1) „T. Vettik' u 4 segakoori laulu“. Hinnaks Lauljate Liidu liigetele 30 senti, teistele 35 senti.

2) R. Päts — „Kolm rahvalaulu segakoorile“. Hind L. L. liigetele 30 sn., teistele 35 sn.

3) „Enn Võrgu koorilaulud I.“ Sisaldab 50 leheküljel 17 koorilaulu. Hind L. L. liigetele 1 kr. 15 sn., teistele 1 kr. 25 sn. Selles kogus ilmunud laulud on saadaval ka üksikute annete viisi samal põhimõttel kui „Rahvakoovid“. Ande hinnaks 12 senti.

4) Joh. Jürgenson'i „Vaimulikud segakoori laulud“. Sisaldab 38 leheküljel 12 algupärast vaimulikku segakoori laulu. Hind L. L. liigetele 60 sn., teistele 65 sn.

Lõpuks nimetame mõni aasta tagasi Lauljate Liidu kirjastusel ilmunud noodikogudest: „Muusikalehe“ noodikogu (1924). Sisuks 93 leheküljel 23 segakoori laulu. Hind L. L. liigetele 1 kr., teistele 1 kr. 50 sn. ja „Eesti Lauluvara“ (1925). Sisuks 192 leheküljel 39 segakoori laulu 20 heliloojal, igauhelt 1—4 laulu. Hind L. L. liigetele 2 kr., teistele 2 kr. 50 sn. See on kogu, millega iga koor peaks tutvunema.

Nii terve rida väljaandeid, millistest koorid võivad valida õppimiseks sobivaid laule. Eriti kriipsutame alla uemaid väljaandeid, sääl leidub huvitavat materjali nii vähematele kui suurematele kooridele. Pääsi, et iga koor nendega tutvuneks, siis kujuneb eelseisva hooaja töökava mitmekesisemaks ja kõigiti huvitavaks. Sellega ka koori töötahe ja huvi asja vastu suureneb, mis on iga edu pandiks.

LAUL MÄNNILE

Allegretto moderato. ♩ 84.

M. SAAR

pp *pp*

crescendo ed accel. poco a

poco

The image displays five systems of musical notation for piano. Each system consists of a treble staff and a bass staff. The notation includes various musical symbols such as notes, rests, slurs, and dynamic markings like 'ff' and 'pp'. A triplet of notes is marked with a '3' in the second system.

Poco meno mosso.

First system of musical notation. Treble clef, bass clef. Dynamics: *p* (piano) above the treble staff, *mf* (mezzo-forte) below the treble staff, and *p* below the bass staff. The music features a steady eighth-note accompaniment in the bass and a more melodic line in the treble.

Second system of musical notation. Treble clef, bass clef. The accompaniment continues with eighth notes, and the treble part has some melodic movement.

Third system of musical notation. Treble clef, bass clef. The melodic line in the treble becomes more prominent with some slurs.

Fourth system of musical notation. Treble clef, bass clef. Dynamics: *rit.* (ritardando) above the treble staff. The tempo is slowing down, and the melodic line is more sustained.

Fifth system of musical notation. Treble clef, bass clef. Dynamics: *rit.* above the treble staff, *mf* below the treble staff, and *ppp* (pianissimo) below the bass staff. The piece concludes with a very soft, sustained chord in the bass.

Väljaandja: Eesti Lauljate Liit. — Vastutav toimetaja: Mart Saar.

Tellimishind aastas L. L. liigetele 1 kr., teistele 1 kr. 20 senti.

Toimetuse ja talituse aadress: Tallinn, Rataskaevu 22, telef. 1—82.

Kirjastuse o.-ü. „Täht“ trükk, Tallinnas, Väike Pärnu mnt. 31.

TALLINN, HARJU T. 37, „KULD LÕVI“ VASTAS.

UUDISPLAATIDE NIMESTIK

Vene koorid balalaikade saatel

Внизъ по матушкѣ по Волгѣ
Ахъ ты кумушка, моя

Эй ухнемъ
Внизъ по матушкѣ по Волгѣ

Пѣсня Уральскихъ казаковъ
Бѣдетъ милый

Эй ухнемъ
Дружно бейте колоколь церкви

Ямщикъ
У камина

Чайка
Ахъ зачѣмъ эта ночь

Сигнальный маршъ
Какъ нынѣ собирается вѣщій Олегъ

Ревѣла буря
Калитка

Черные гусары
Взвѣйтесь соколы орлами

Стенка Разивъ
Разбойнички

Viiuli- ja cello-soolod

P. 9270 Caro mio ben — Giordani } Emanuel Feuermann — Cello
301 Ave Maria — Bach Gounod }

P. 9123 Air — Bach } Emanuel Feuermann — Cello
302 Serenade — Popper }

- P. 9104 Paraphrase über 2 russ. Volkslieder — Kreisler
200 Old Folks at home Swanee riwer — Kreisler
Edith Lorand — Violin
- P. 9130 Slawische Tanzweisen E-moll — Dvorak-Kreisler
191
- P. 9090 Sonate XI u. XII Tossy Spiwakowsky — Violin-Solo
191 (Nicolo Paganini)
- E. G. 1106 Melodie — Rubinstein } Eva Heinitz — Cello
71 Herbstlied — Tschaikowsky }
- P. 9055 Liebesleid — Kreisler } E. Lorand — Violin
299 Liebesfreud — Kreisler }
- D. B. 1091 Caprice Viennois } Fritz Kreisler — Violine
Humoresque Op. 101 № 7 }
- D. A. 1009 Tango. Op. 165 № 2 } F. Kreisler — Violine
La vida breve }
- P. 9110 Zigeunerweisen — Paolo de Sarasate — Emanuel Feuermann
300

Aleksander Vertinski

Klaveril A. BLOH

- В. 23017 { Письмо къ дамѣ
Лиловый негрѣ
- В. 23021 { Только разъ бываютъ въ жизни встрѣчи
Эхъ душа моя
- В. 23020 { Концертъ Сарасате
Ракель Малеръ
- В. 23018 { Въ синемъ, далекомъ океанѣ
Испана Сюиса
- В. 23019 { Джонни
О всѣхъ усталыхъ

Юрій Морфесси

- В. 23012 { Спокойно и просто
Дни за днями
- В. 23013 { Бубенцы
Только разъ бываютъ.....

- B. 23014 { Кирпичики
 { Корочка
- B. 23015 { Понапрасну мальчикъ ходишь
 { Бублички
- B. 23016 { Обидно, досадно
 { Зачемъ быдо влюбляться

Suur sümfoonia orkester

- E. J. 276
4 Salomes Tanz — R. Strauss I ja II jagu
- D.1436--1440
7 Scheherazade Op. 35 — Rimsky-Korsakov
- P. 9368/69
238 Suite Orientale — Francis Popy
- P. 9389
200 Polowetzer Tanz № 8 — A. Borodin
 aus d. Oper „Fürst Igor“
- P. 9389
200 Slavischer Tanz № 16 — A. Dworak
- P. 9390
200 Slavischer Tanz № 1 u. № 2 — A. Dworak

Edith Lorand

Orkester, trio, kvartetid ja kvintettid

- P. 9218/19
226 Forellen Quintett — D-dur Op. 114 —
 Schubert
- P. 9370
298 Herbstlied — Tchaykovsky Op. 37, Nr. 10
 Berceuse de Jocelyn — Ch. Delsause
- P. 9351
228 Quartet D-dur — Mozart
 „Andante“
 „Menuett“
- P. 9078
229 Trio G-dur — Hayden
 Trio Op. 33 — Goldmark
- P. 9042
229 Trio D-moll — Mendelssohn. Op. 49

Orkester

<u>X. 3039</u>
87	Solveigs Lied — Grieg
Berceuse — A. Järnefelt.
<u>E. H. 51</u>
106	Nocturne Nr. 3 — Liszt
Prélude Op. 3 — Rachmaninoff
<u>B. 12035</u>
93	Gasanova — Joh. Strauss — Benatzky
„Dein gedenk ich nimmer wieder“
<u>B. 6574</u>
161	Gold'ne Burchenzeit
Studentenlieder — Potpourri
<u>D. 1285</u>
7	Aufforderung zum Tanz — Weber. I u. II Teil
<u>D. 1081</u>
7	Lyrische Suite Op. 54 — Grieg
<u>P. 9214</u>
197	Sommernachtstraum — Scherzo — Hochzeitsmarsch —
Mendelssohn — Bartholdy
<u>P. 9161</u>
194	(Wiener Fiakerlied
(Die Stadt der Lieder
<u>P. 9183</u>
228	Marsch miniature Viennoise — Kreisler
Synkopation
<u>B. 12000</u>
156	Ungarischer Tanz Nr. 5 — Brahms
Ungarischer Tanz Nr. 6 — Brahms
<u>P. 9083</u>
194	Wiener Volksmusik — C. Komzák. I u. II Teil
<u>B. 6262</u>
24	Der Vöglein Abendlied — Romance
Gebet einer Jungfrau
<u>B. 6371</u>
26	Lieb Mütterchen
Liebesglück
<u>B. 6454</u>
95	Wien der Stadt meiner Träume
Da fällt vom Himmel ein Stückerl Musik
<u>B. 6414</u>
158	Sonja — Russische Ballade
Ritorna — Lied u. Serenade
<u>B. 12027</u>
159	Ich liebe dich — Grieg
Ideale (Sehnsucht) — Tosti
<u>P. 9362</u>
201	Balada — Porumbescu
Warum hast du mich wachgeküsst aus d. Singspiel „Friederike“
<u>P. 9348</u>
201	Liebstraum nach dem Ball — Czibulka
Extase — L. Ganne

- P. 9376 Sérénade Nr. 1 -- F. Drdla
 261 Thais -- Massenet
 „Meditation Religieuse“
- B. 12075 Kuss Serenade -- Serenate di baci
 136 Mirage

Barnabas v. Géczy, moodsa tantsumuusika meister

- P. 9402 Walzer -- Potpourri über Walzerthemen
 von Joh. Strauss
- B. 12084 Ich möcht' eine Stunde vergessen -- Fox-
 trot
 Scheinbar leibst du mich
- B. 12062 Bei einer kleinen Tasse Tee
 Nimm diesen Strauss Vergissmeinnicht
- B. 12055 Blumen der Liebe
 In vocacion -- Tango
- B. 12049 Fräulein Pardon -- Tango
 Es giebt eine Frau die dich niemals vergisst

Saxophon-Orchester Dobbri

- B. 6769 Kind leih' deinen Rosenmund -- Onestep
 Ich Schenke meiner Frau ein . . . ?
- B. 6765 Broadway melody -- Foxtrot
 Dolores -- Tango
- B. 6751 Ich hol' dir vom Himmel das Blau -- Foxtrot
 Du bist die Frau, von der ich träume -- Tango
- B. 6733 In einer kleinen Konditorei -- Tango lauluga
 Fräulein Pardon -- Tango lauluga
- B. 6734 Wenn du einmal dein Herz verschenkst dann schenk es
 mir -- Foxtrot lauluga
 In Surabaya -- Foxtrot lauluga

Parlophoni suurkunstnikkude plaadid.

Nino Piccaluga.

- P. 9847 Andrea Chenier -- Giordano. 2. Akt: Jo non ho amato ancor
 217 (Ich habe nie geliebt).
- P. 9847 Manon Lescaut -- Puccini. 2. Akt: „Ah Manon mi tradisco.
 217 (Manon schändlich).

Jan Kiepura.

P. 9022 Tosca — Puccini. „E lucevan le stelle“.
13 Tosca — Puccini. „Recondita armonia“.

P. 9023 Rigoletto — Verdi. „La donna è mobile“.
13 Rigoletto — Verdi. „Questa o quella“.

José Riavez.

P. 9159 Cavalleria rusticana (P. Mascagni). Siciliana: „O Lola“.
240

Margherita Salvi. — Sopran.

P. 9810 Traviata — Verdi. Aria Violetta: „Folie, folie“. I ja II jagu.
208

Emmy Bettendorf. — Sopran.

Karin Branzell. — Alt.

P. 9371 Hoffmanns Erzählungen — Offenbach. 3. Akt. „Barcarole“.
202

Emmy Bettendorf. — Sopran.

P. 9281/83 Frauenliebe und Leben (Robert Schumann).
309

„Letzte Rose“, aus der Oper „Martha“ (F. von Flotow).

P. 9146 „Hab ich nur deine Liebe“. Lied aus der
206 Operette „Boccaccio“ (von Suppé).

His Masters Voice suurkunstnikkude plaadid

Fedor Šaljapin, bass.

„Эй ухнемъ“

Song of the Volga boatmen

The Prophet op. 49 — Rimsky-Korsakoff

Духовной жаждою томимъ

Пѣсня о блохѣ

Song of the Flea — Moussorgsky

Севильскій цырульникъ

La Calunnia e un Venticello

A
S

TORMOLEN

&
K.O.

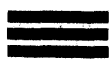

FOTO- SÕBRAD!

Meie äri foto-
osakonnast
ostate kauba
kõige sood-
samal mak-
sutingimusil.

Soovitame fotokaameraid, tarbeesemeid,
plaate, filme, pabereid, postkaarte ja ke-
mikaale nimekamaist tehaseist.

PRANTSUSE FOTO-SUURTEHASTE
„LUMIÈRE“ A.-S. AINUESIND. EESTIS

Müük suurel ja väiksel arvul

TALLINN, HARJU TN. 37, „KULD LÕVI“ VASTAS.

BEKA ja PARLOPHON

Parimaid orkestreid,
laulukoore ja soliste
kuulete neilt plaatidelt

Grammofonid ja elektri
plaadid suures valikus.

Hää plaadi juure kuulub ka
hinnalt igäühele kättesaa-
dav grammofon.

Tutvunege lähemalt meie äri kaubaga ja maksutingimustega.

Uudisplaatide nimestik eelpool.

HIS MASTERS VOICE

ILMAKUULSAD GRAMMO-
FONID JA PLAADID

Suvel rohelises
on hää gram-
mofon Teile pa-
rimaks sõbraks

Müük järelmaksuga

Astuge sisse meie ärisse:

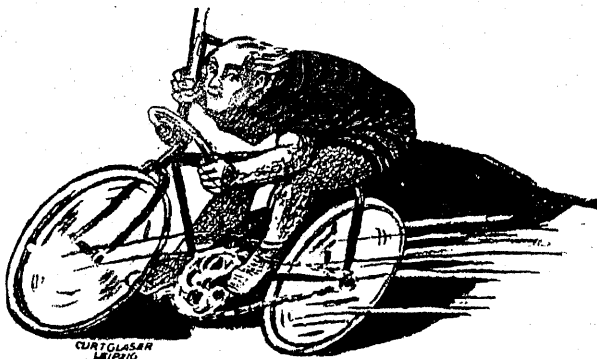
TOKO A S TORMOLEN & K O TOKO

TALLINN, HARJU TÄN- 37

::

„KULD LÖVI“ VASTAS

Hooajaks kohale jõudnud
JALGRATTAD suures valikus:

CURT GLASER
LEIPZIG

Meie rattad on kiltust esile kutsunud tuhandete ostjate juures. Müük soodsail tingimustel. Kõik tagavara- ja üksikosaad alati saadaval. Palume tutvuda äsja kohale jõudnud uudistega.

PHONIX

HUMBER
STARLEI
FALCON
PHÄNOMEN
TOKO
CORVETTE
BARBA-
ROSSA
HUS-
QUARNA
N. S. U.

=== A.-S. TORMOLEN & Ko. ===

KOGU NOORPÕLV

ei saa olla ükskõikne nendele tähistele, mis näitavad meie organiseerunud noorsoo teed ja lähemaid ülesandeid, kogu praeguse noorsoo ponnistusi uue kultuurühiskonna loomises, mis kajastavad kultuurijanu, igatsusi ja võitlusi teel kõrgemate ideaalide poole — sellepärast

TELLIB

igati, kel usku me paremasse, õilsamasse tulevikku, olgu ta noor või vana, omale või oma perele

Noorpõlve kultuuri ajakirja

EESTI NOORUS'E

„EESTI NOORUS'T“ toimetavad tuntuimad noorsoo tegelasi August Meikop, Eduard Riisman ja Eduard Triik. Tegev ja vastutav toimetaja Ago Jõger.

„EESTI NOORUS'E“ tellimise hind on aastas 1 kroon 80 senti, pooles aastas 1 kroon. Tellimisi võtavad vastu kõik postiasutused.

„EESTI NOORUS“ ilmub üks kord kuus, häälpaberil, tuues rikkalikult pille oma- ja välismaa noorpõlve elust, tegevusest, juhtidest jne.

„EESTI NOORUS'ELE“ oma tellimise saatmine olgu iga noorsoo ühingu, seltsi, klubi või muu organisatsiooni liikme aukohus.

NOORPÕLVE KULTUURI AJAKIRI

„EESTI NOORUS“

TALLINNA, LOSSI PLATS 4.

Uusi segakoori laule

kooridele algavaks hooajaks

Rahvakoori	Nr. 1	{ Kas tunned maad T. Vettik
		{ Hällilaul M. Saar
	Nr. 2	Tihase mäng M. Saar
	Nr. 3/4	Tervitus Soome hõimudele . . . R. Päts
	Nr. 5	{ Emake J. Aavik
		{ Igavene mälestus J. Aavik
	Nr. 6	{ Igatsus J. Jürgenson
		{ Laulu aeg M. Saar
	Nr. 7	Kõrs kahlseb J. Saarniit
	Nr. 8	Palvetund looduses M. Lüdig
	Nr. 9/10	{ Tulesüütajalle M. Saar
		{ Põlismetsa järv M. Lüdig
	Nr. 11	Hõiskame kooris T. Vettik
	Nr. 12	Kits ja hunt M. Lüdig
Nr. 13	Postimees J. Aavik	
Nr. 14	Õhtul M. Lüdig	

Rahvakooride numbril hinnaks Laujate Liidu liigetele 5 senti, teistele 8 senti, kui tellitakse korruga vähemalt 10 eksemplari, kui vähem, siis on eksemplari hinnaks 10 senti.

Koorijuhid saavad numbril tutvumiseks 5 sendiga.

Tellida Laujate Liidu büroost: Tallinn, Rataskaevu tän. 22

